

АЗИ НОМХОН ДАЛАЙ ДЭЭД ДИЖИТАЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ХУДАЛДААГ ХӨГЖҮҮЛЭХ НЬ

Олон улсын үйлчилгээний худалдааны статистик
болон цахим худалдааны статистикийн семинар
2023 оны 3 дугаар сарын 20

Түлхүүр санаа

- Ази тивийн дижитал үйлчилгээний худалдаа хурдацтай өсч байгаа ч бага бүтээмж, өндөр зохицуулалтаас үүдэн түүний эзлэх хувь бусад бүс нутгуудаас доогуур хэвээр байна.
- Өөрийн потенциалыг нээх чадвар нь хүн болон биет капиталын хөрөнгө оруулалт, дижитал холболт, бодлогын орчноос (жишээ нь, интернет болон мэдээллийн урсгалд чөлөөтэй нэвтрэх) шалтгаалж байна.
- Дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээг либералчлах, зохицуулалтгүй болгох нь бодит орлогыг нэмэгдүүлж, дэлхийн үнэ цэнийн сүлжээнд оролцох оролцоог бэхжүүлэхэд тусална.
- Кибер аюулгүй байдал, мэдээллийн хамгаалалт, нууцлалыг хамгаалах хэрэгцээг мэдээллийн чөлөөт урсгалыг дэмжих асуудалтай харьцуулж авч үзэх хэрэгтэй.
- Эдийн засгийн түвшний зохицуулалтын шинэчлэлийг чөлөөт худалдааны хэлэцээр, ОУЦХБ, МРА-аар дамжуулан хоёр талын болон бүс нутгийн хамтын ажиллагаа нөхөх ёстой.
- Economy-level regulatory reforms should be complemented by bilateral and regional cooperation through FTA, **TC and MRA**

Motivation

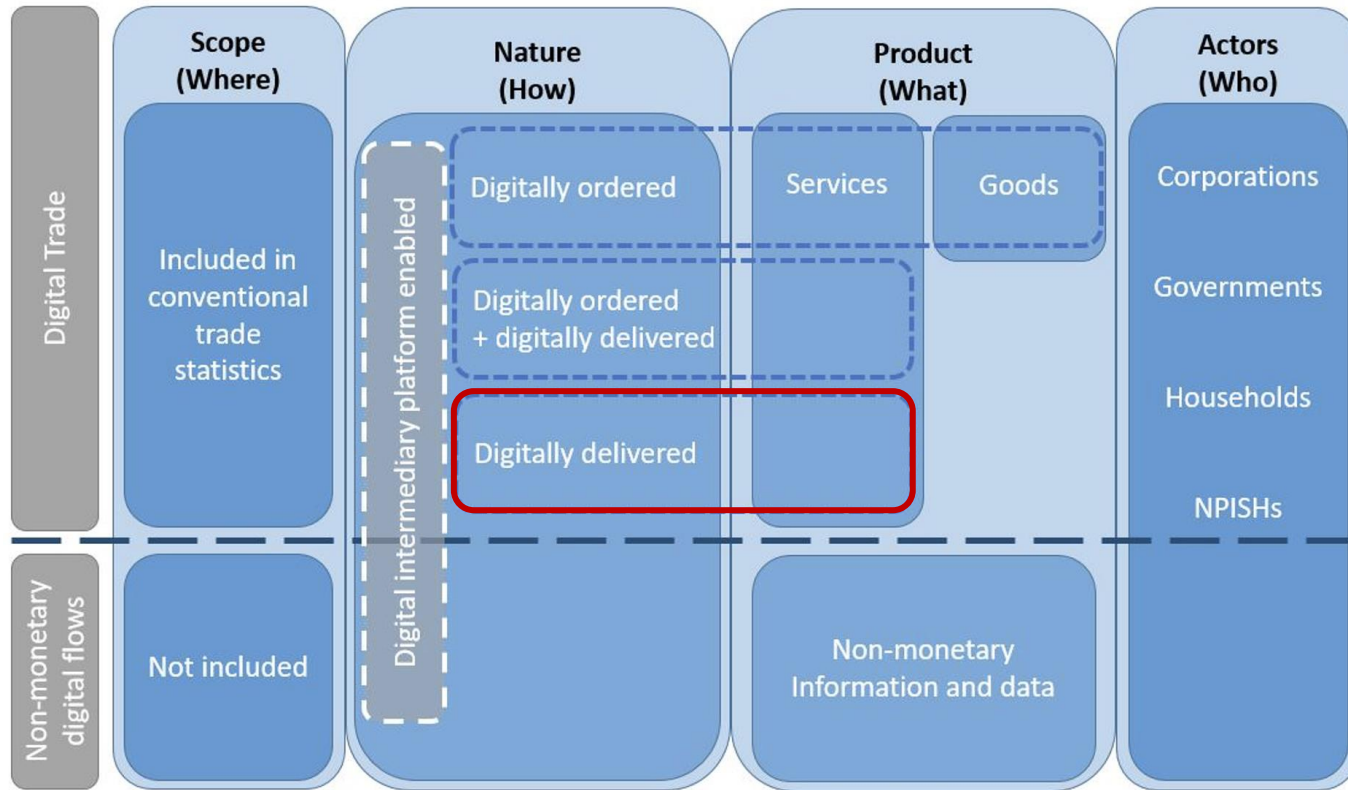
- Гурав дахь *unbundling* (хэд хэдэн төрлийн бизнес эрхэлдэг компани үндсэн бизнесээ хадгалахын сацуу өөр бусад үйл ажиллагаа явуулах) ба *and servicification* (үйлчилгээ нь үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд илүү чухал болох): Олон улсын хөдөлмөрийн хуваагдал
- **Цар тахал:** дижиталчлалыг хурдасгах
  - ❖ Дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээний ач холбогдол нэмэгдэж байна: горим 1
- **Ази тивийн тулгамдсан сорилтууд:** бага бүтээмж ба өрсөлдөх чадвар, мөн зохицуулалтын өндөр саад бэрхшээлүүд
- **Олон улсын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх хэрэгцээ:** өгөгдлийн урсгал, харилцан хүлээн зөвшөөрөх, кибер аюулгүй байдал, татварын хамтын ажиллагаа
  - Ази тивийн дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээ (ДХХҮ)-ий худалдааны боломжийг хэрхэн нээх вэ

1-р хэсэг

- Тодорхойлолт, үзэл баримтлал, хамрах хүрээ
- Дэлхий болон Ази тивийн ДХХҮ худалдааны тойм/ чиг хандлага
- ДХХҮ-ий хөгжил ба эдийн засгийн өсөлт

Дижитал үйлчилгээний худалдааны хэмжилтийн хүрээ

Эх сурвалж: ЭЗХАХБ-ДХБ-ОУВС дижитал худалдааг хэмжих гарын авлага

•Тодорхойлолт :

"Дижитал үйлчилгээний худалдаа нь дижитал хэлбэрээр захиалсан эсвэл дижитал хэлбэрээр хүргэсэн, эсвэл хоёуланг хослуулсан олон улсад худалдаалагддаг бүх үйлчилгээг хамардаг."

•"Юу"-г арилжаалахаас илүүтэй "хэрхэн" (гүйлгээний мөн чанар) → Бид дижитал хэлбэрээр хүргэж болох үйлчилгээнүүдийг нарийвчлан тодорхойлдог.

•ТХЕХ-ийн 1-р горимын (хил дамнасан ханган нийлүүлэлт) үйлчилгээ нь **дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээ** гэсэн ойлголттой ихээхэн давхцдаг.

•Давуу талууд: хамрах хүрээ, харьцуулалт, худалдааны анхаарах асуудал

•Хязгаарлалт: хуррамжил сүүрилсэн

Дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээ: хамрах хүрээ

Дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээ (ДХХҮ)

Код	Үйлчилгээний тодорхойлолт
SF	Даатгал, тэтгэврийн үйлчилгээ
SG	Санхүүгийн үйлчилгээ
SH	Оюуны өмч ашиглах эрхийн хураамж nie .
SI1	Харилцаа холбооны үйлчилгээ
SI2	Компьютерийн үйлчилгээ
SI3	Мэдээллийн үйлчилгээ
SJ1	Судалгаа шинжилгээ, хөгжлийн үйлчилгээ
SJ2	Мэргэжлийн болон удирдлагын зөвлөх үйлчилгээ
SJ3	Техникийн болон худалдаатай холбоотой болон бусад үйлчилгээ
SK1	Дуу дүрс харах болон түүнтэй холбоотой үйлчилгээ
SK2	Бусад хувийн соёл, урлаг, чөлөөт цагийн үйлчилгээ

Үндсэн эх сурвалжууд

- ДХБ-НҮБ-ын Худалдаа, хөгжлийн бага хурлын үйлчилгээний худалдаа
- ДХБ-ЭЗХАХБ-ын тэнцвэржүүлсэн үйлчилгээний худалдаа (BaTiS) ТТА6
- Үйлчилгээний худалдааны мэдээлэл, Ханган нийлүүлэлтийн горимын дагуу (TISMOS)

Эх сурвалж: АХБ, ЭЗХАХБ-ДХБ-ОУВС-ийн Дижитал худалдааг хэмжих гарын авлага, ОУВС-ийн Төлбөрийн тэнцэл, Олон улсын үйлчилгээний худалдааны статистикийн гарын авлага (MSITS 2010) дээр үндэслэсэн.

Ази тивийн дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээ: Жишээ

Даатгал болон тэтгэврийн үйлчилгээ

- Нэхэмжлэлийн андеррайтинг (**БНХАУ**)
- Нэхэмжлэлийн удирдлага
- Дижитал даатгал (**Индонез , Вьетнам**)
- Амь даатгал
- Ачаа тээврийн даатгал

Оюуны өмч ашиглах эрхийн хураамж pie

- Өмчийн эрхийг ашиглах (патент, барааны тэмдэг)
- Патентийн багц, лиценз (**БНХАУ**)
- Франчайзын хураамж

Бизнесийн бусад үйлчилгээ

- Мэргэжлийн үйлчилгээ (хууль, нягтлан бодох бүртгэл, сурталчилгаа) (**Энэтхэг, Казахстан, Туркменистан, Азербайжан**)
- Удирдлагын зөвлөх үйлчилгээ (BPO, BPM) (**Филиппин**)
- Техникийн үйлчилгээ (инженер, архитектур, шинжлэх ухаан)

Санхүүгийн үйлчилгээ

- FinTech, Дижитал төлбөр (**Сингапур**)
- ЖДҮ-д зориулсан зах зээлийн платформууд (**Индонез**)
- Брокерын үйлчилгээ
- Зээлийн картын үйлчилгээ

Мэдээлэл, компьютер, харилцаа холбооны үйлчилгээ

- Интернет, гар утас
- Өгөгдөл дамжуулах, өгөгдөл боловсруулах, үүлэн тооцоолол (**Пакистан , Гүрж**), өгөгдөл хадгалах (**Энэтхэг**)
- Мэдээллийн технологийн дэмжлэг (Tata, Infosys, Wipro)

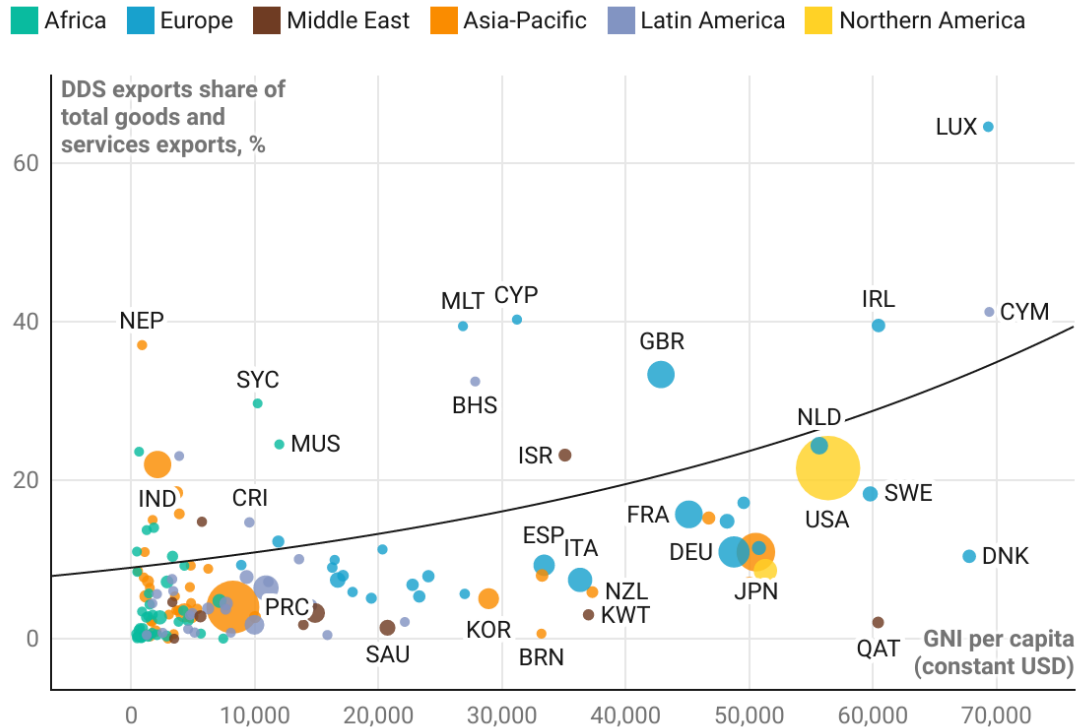

Хувийн соёл, урлаг, чөлөөт цагийн үйлчилгээ

- Дуу, дүрс харах үйлчилгээ
- Эрүүл мэндийн үйлчилгээ (**БНХАУ, Индонез**)
- Боловсролын үйлчилгээ (**Сингапур**)
- Өв соёл, амралт зугаалгын үйлчилгээ
- Бусад хувийн, соёл, чөлөөт цагийн үйлчилгээ (**Киргиз**)

Motivation: Дижитал үйлчилгээний экспорт нь эдийн засгийн хөгжилд хүргэх боломжтой юу?

Нийт экспорт болон нэг хүнд ногдох ҮНБ-д ДХХҮ экспортын эзлэх хувь

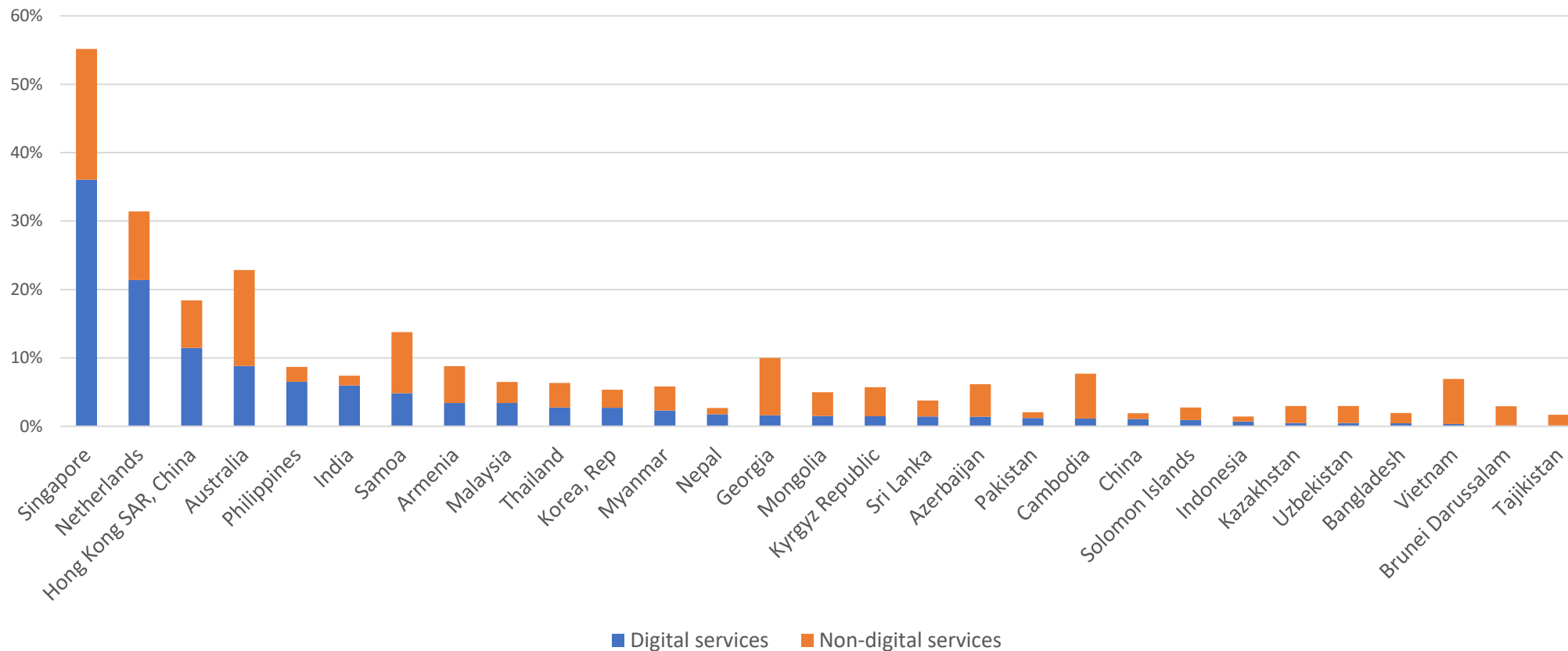
- Өндөр орлоготой эдийн засагтай орнуудын ДХХҮ экспортын эзлэх хувь өндөр байдаг
- Азийн эдийн засгууд хөгжлийн стратеги болгон ДХХҮ экспортыг өргөжүүлэх боломжтой
- Эдийн засгийн хэмжээ нь ДХХҮ экспорт эсвэл ДХХҮ өрсөлдөх чадварын урьдчилсан нөхцөл биш юм
- ДХХҮ экспорт өсөлтийг үүсгэж чадах уу? → Франкел-Ромерын арга барил (Нэг хүнд ногдох ҮНБ-д ДХХҮ худалдаа/ДНБ-ий эерэг ба мэдээлэхүйн нөлөө)

Эх сурвалж: АХБ-ны VATIS болон Дэлхийн Банк ашиглан хийсэн тооцоо (2021 оны 8-р сард хийсэн).

Сонгогдсон эдийн засаг дах үйлчилгээний худалдааны оролцоо (ДНБ%)

Үйлчилгээний экспорт (ДНБ-ий%), 2020 он

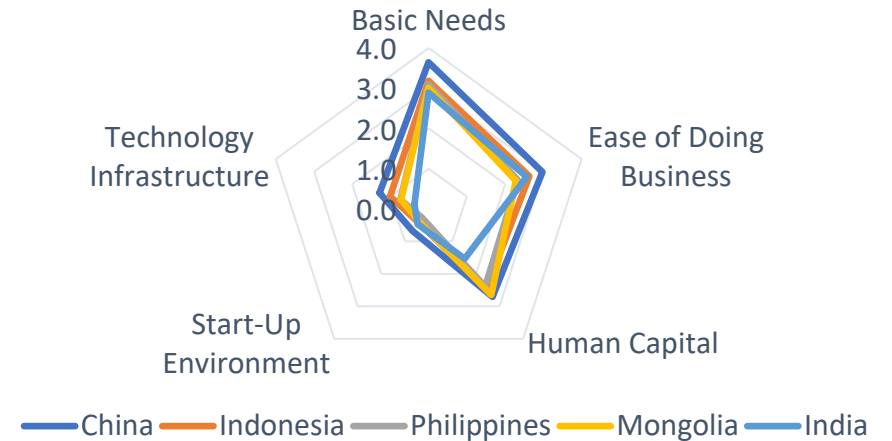
Хөгжиж буй Ази дахь дижитал үйлчилгээний худалдааны гол онцлог шинжүүд

Улс орны профайл

- **А бүлэг** : Дижитал үйлчилгээний экспортын хувьд өрсөлдөх чадвартай, ийм экспортоос ихээхэн хамааралтай, төрөл бүрийн экспортын зах зээлд (жишээлбэл, Энэтхэг, Филиппин) шууд экспорт хийдэг харьцангуй том, тогтсон экспортлогчид.
- **Б бүлэг** : Дижитал үйлчилгээний томоохон экспортой бусад дунд болон дундаас дээш орлоготой орнууд, гэхдээ өрсөлдөх чадвар нь үйлдвэрлэлд оршдог.
- **С бүлэг**: Боломжтой боловч олон янзын гүйцэтгэлтэй улсууд

Дижитал цахим бэлэн байдал

Кейс тохиолдлууд

Энэтхэг

- Компьютер, харилцаа холбооны үйлчилгээний B2B хүргэлтийг голчлон бүрдүүлдэг
- Инженерийн судалгаа, хөгжүүлэлтийн үйлчилгээ хамгийн хурдацтай хөгжиж байна

ФИЛИППИН

- Дэлхийн IT-BPM зах зээлийн 12 гаруй хувийг эзэлдэг
- Холбоо барих төвийн үйлчилгээ нь хамгийн чухал сегмент юм

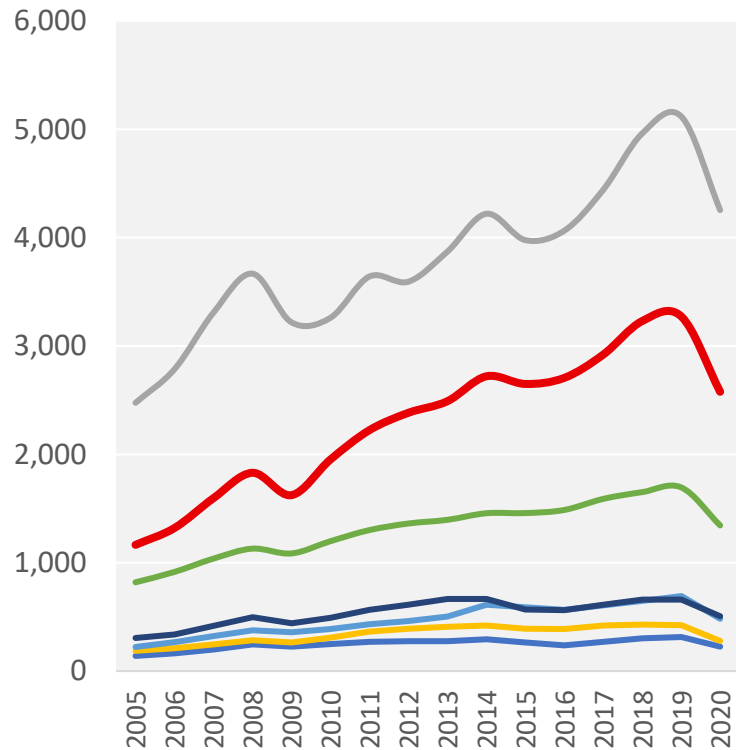

МОНГОЛ УЛС

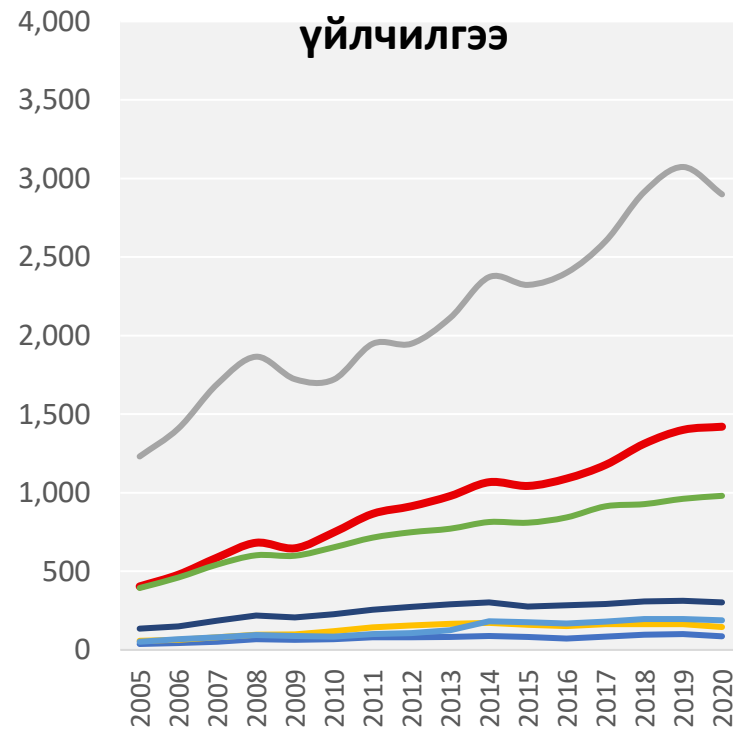
- Дижитал үйлчилгээний экспорт, МХТ-ийн үйлчилгээний экспорт нэлээд бага
- Япон, Солонгос зэрэг бүс нутгийн зах зээлд мэдээллийн технологийн үйлчилгээний аутсорсинг хийдэг

ДЭЛХИЙН ХЭМЖЭЭНД ДИЖИТАЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ХУДАЛДААНЫ ЭЗЛЭХ ХУВЬ ТОГТВОРТОЙ БАЙХАД АЗИ НОМХОН ДАЛАЙН БҮС НУТАГТ ХУРДАЦТАЙ ХӨГЖИЖ БАЙНА

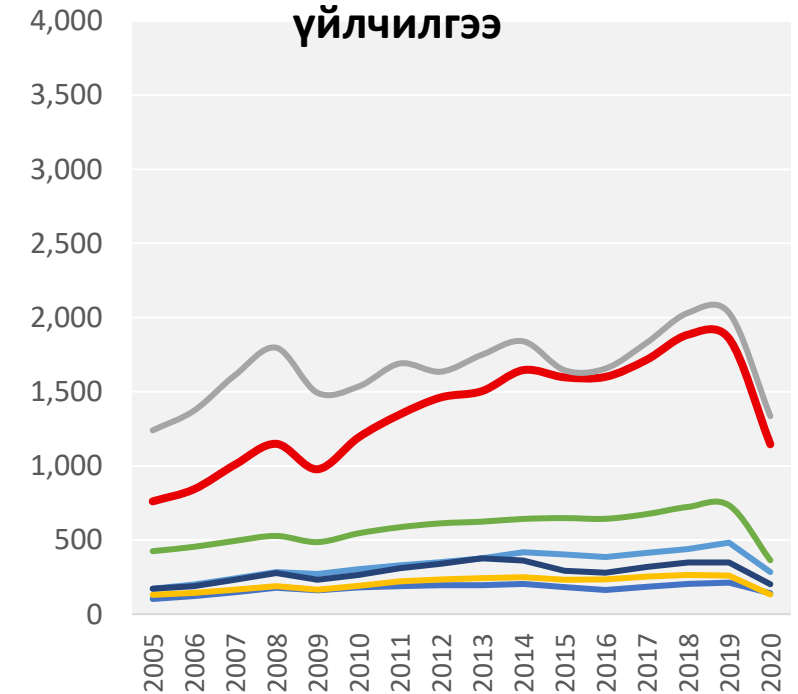
Нийт үйлчилгээ

Дижитал хэлбэрээр хүргэх
боломжтой
үйлчилгээ

Дижитал бусаар хүргэх
боломжтой
үйлчилгээ

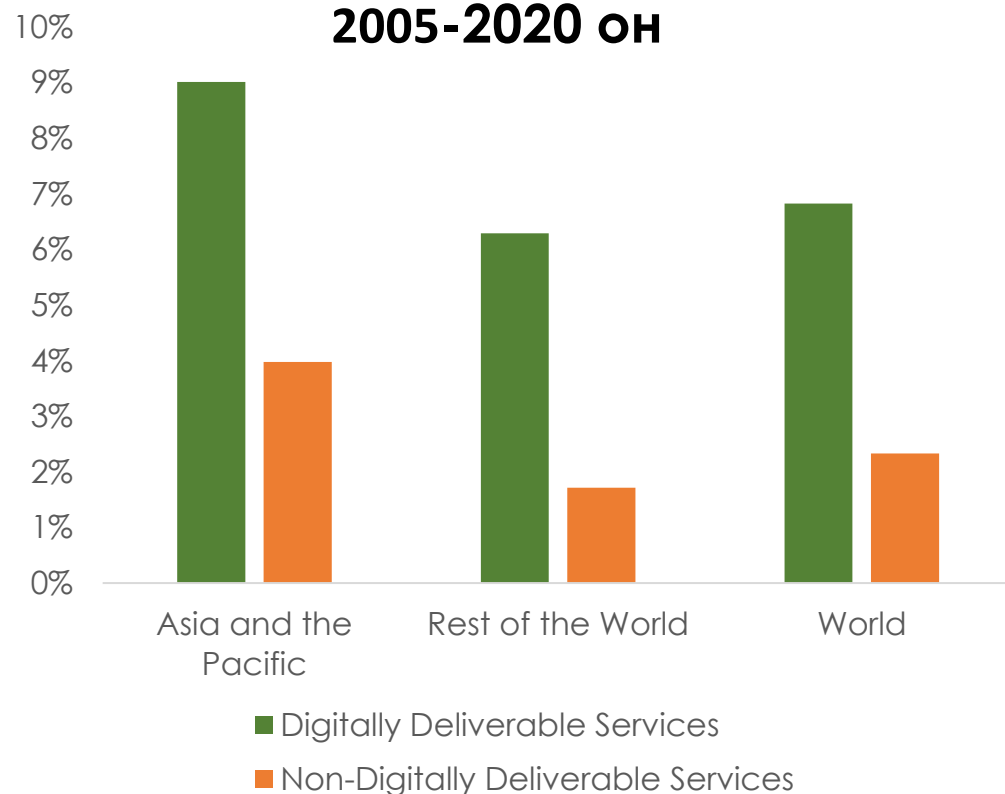

— Africa — Asia-Pacific — Europe — Latin America — Middle East — Northern America — Rest of the World

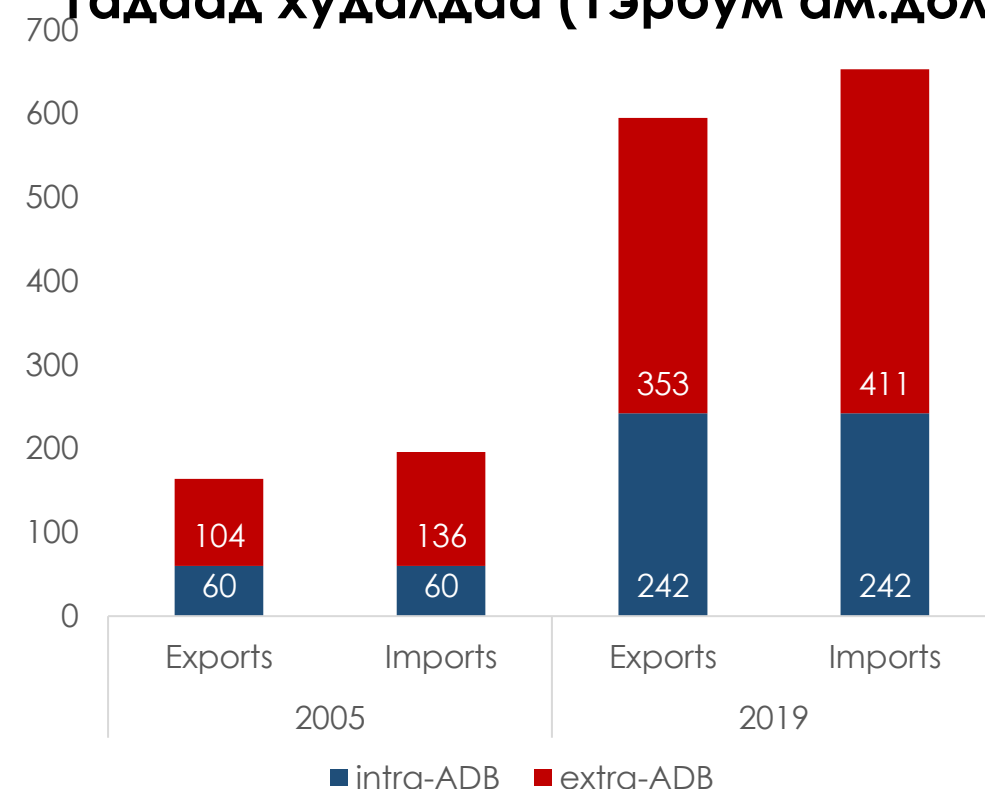
Эх сурвалж : АХБ-ны тооцоо, ДХБ-НҮБХХБХ-д үндэслэсэн (2021 оны 7-р сарын 21-нд ашигласан).

Дижитал үйлчилгээний худалдаа нь дижитал бус үйлчилгээний худалдаас давж буй ба бусад бүс нутгуудаас бага суурь үзүүлэлттэй байна

Дижитал болон дижитал бус үйлчилгээний худалдааны өсөлт, 2005-2020 он

Ази, Номхон далайн дижитал үйлчилгээний бүс нутгийн дотоод болон гадаад худалдаа (тэрбум ам.доллар)

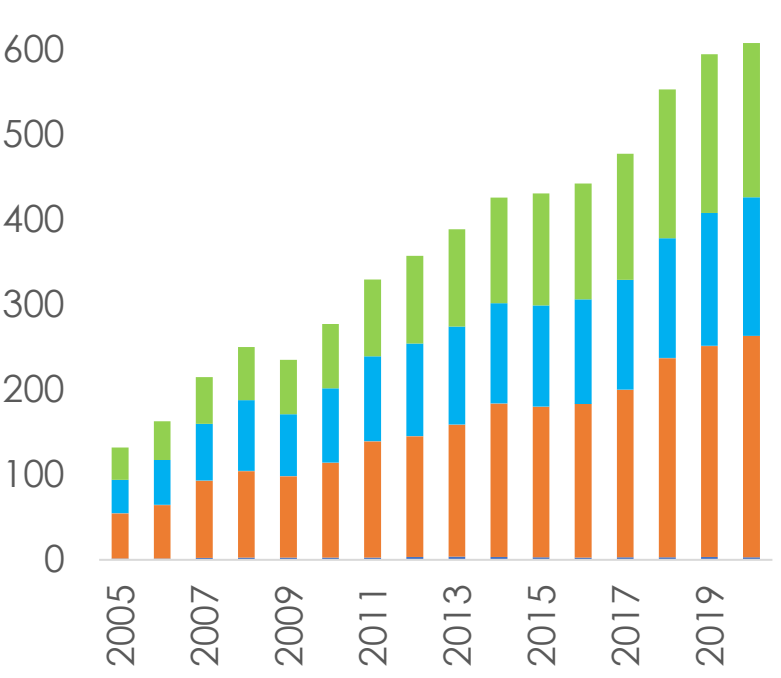

Эх сурвалж : АХБ-ны тооцоо, ДХБ-НҮБХХБХ-д үндэслэсэн (2021 оны 7-р сарын 21-нд ашигласан).

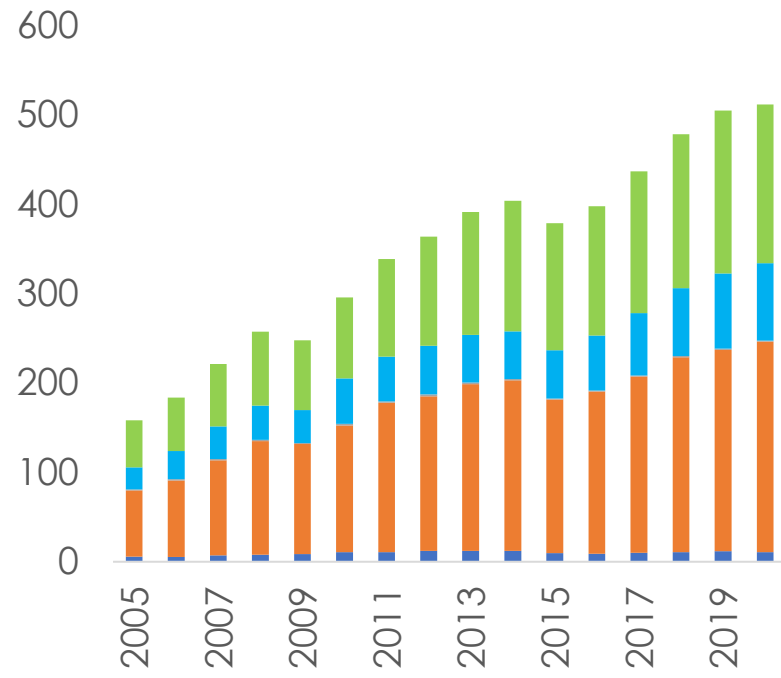
Дижитал үйлчилгээний худалдааны бүс нутгийн өсөлтийг Зүүн болон Өмнөд Ази тэргүүлж байна

Азийн дэд бүсийн дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээний худалдаа (тэрбум ам.доллар)

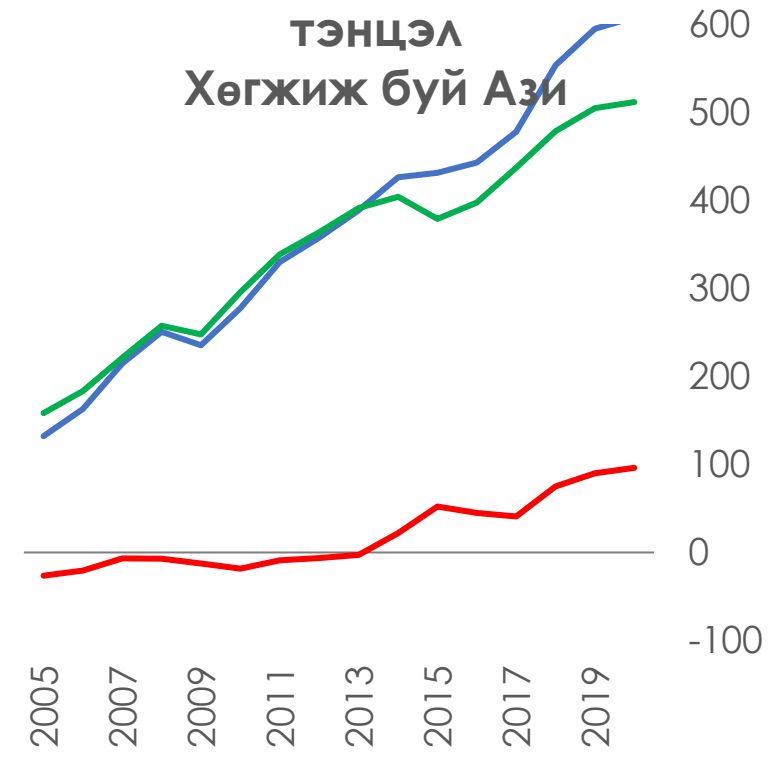
Экспорт

Импорт

ДХХҮ худалдааны
ТЭНЦЭЛ
Хөгжиж буй Ази

Central Asia East Asia Pacific South Asia Southeast Asia

Exports Imports DDS Trade balance

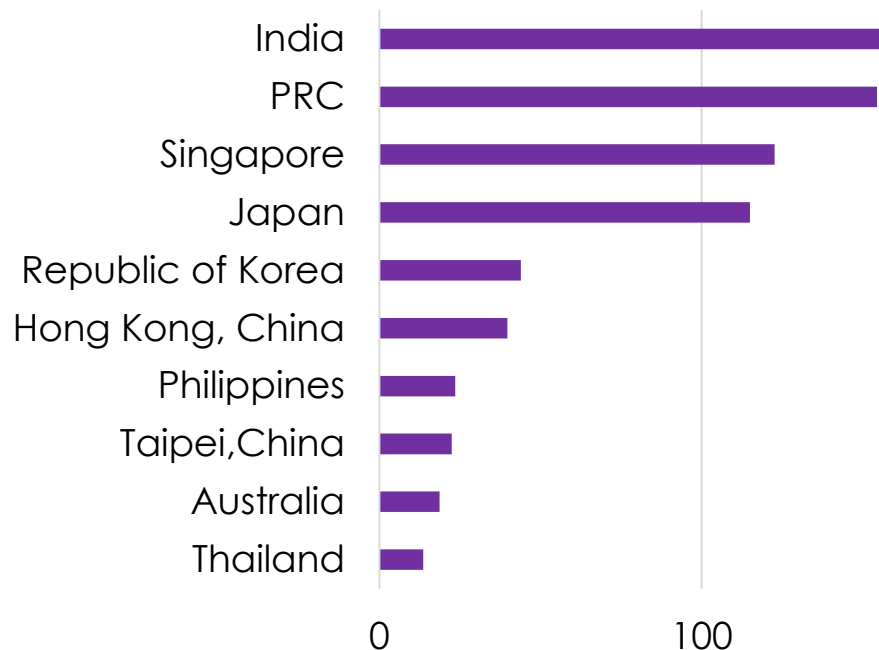
Эх сурвалж : АХБ-ны тооцоо, ДХБ-НҮБХХБХ-д үндэслэсэн (2021 оны 7-р сарын 21-нд ашигласан).

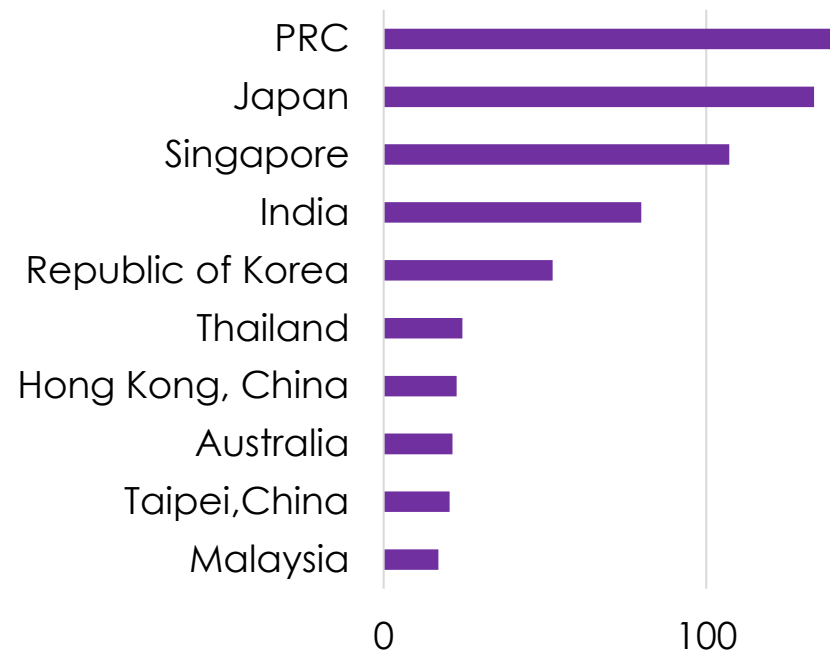
Ази тивийн дижитал үйлчилгээний худалдаа цөөн тооны эдийн засагт хүчтэй төвлөрсөн хэвээр байна

Азийн шилдэг дижитал үйлчилгээ экспортлогч, импортлогчид, 2020 он
(тэрбум ам.доллар)

Шилдэг экспортлогчид

Шилдэг импортлогчид

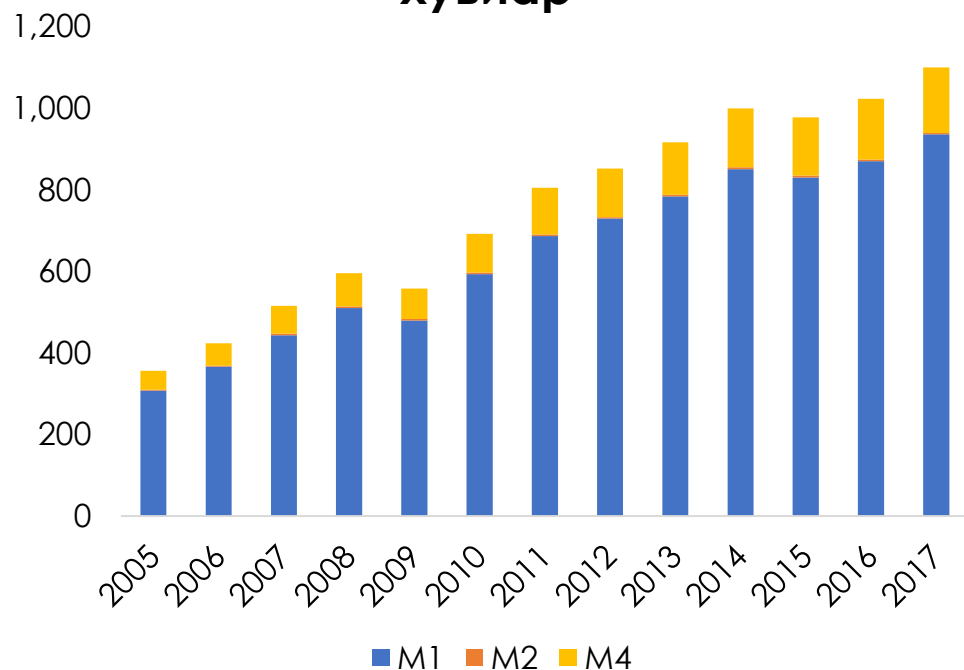
Эх сурвалж : АХБ-ны тооцоо, ДХБ-НҮБХХБХ-д үндэслэсэн (2021 оны 7-р сарын 21-нд ашигласан).

1-р горим нь Азийн дижитал үйлчилгээний худалдаанд ханган нийлүүлэлтийн түгээмэл хэлбэр хэвээр байна

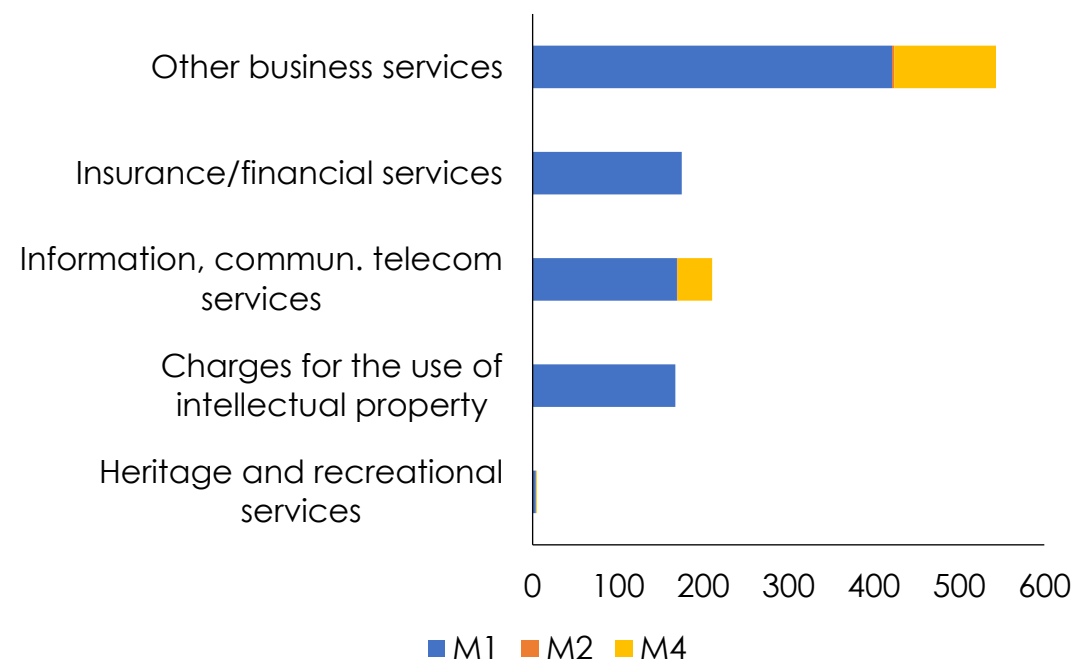
Ази, Номхон далайн орнуудын дижитал үйлчилгээний худалдаа, ханган

нийлүүлэлтийн хэлбэрээр

Ханган нийлүүлэлтийн горимын эзлэх хувиар

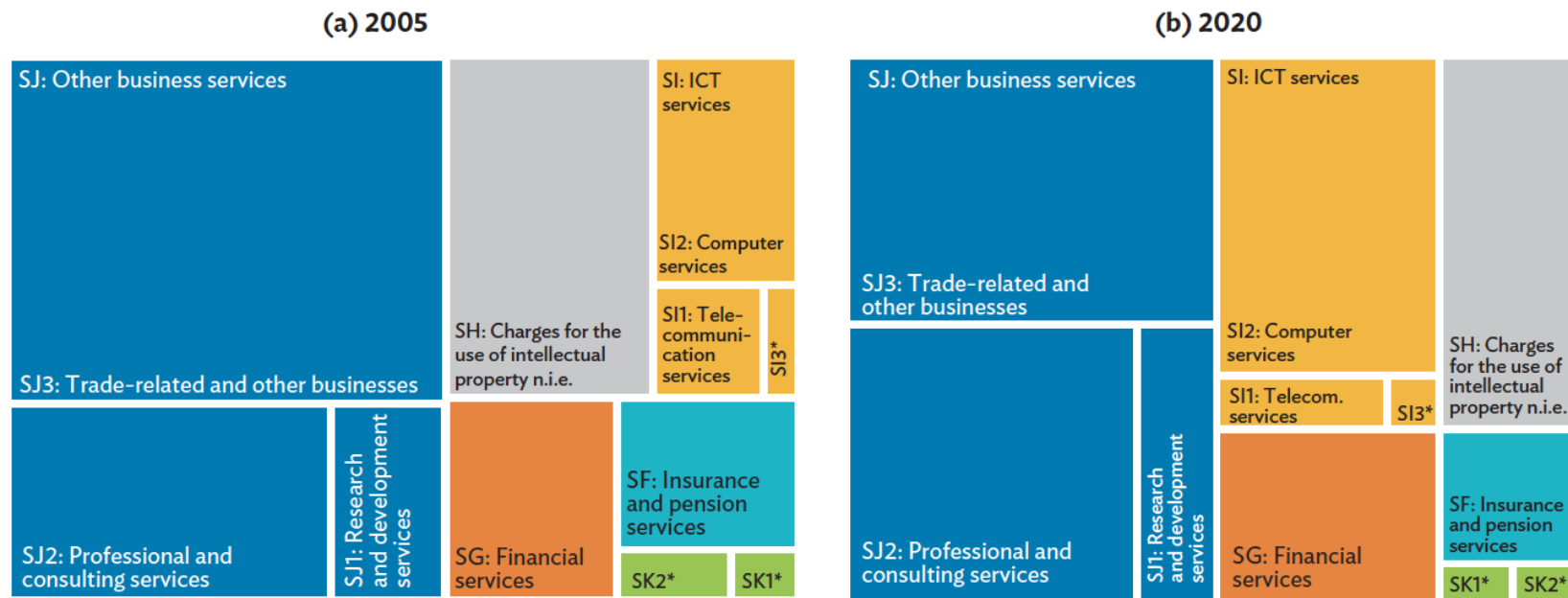
Үйлчилгээний зүйлээр

Эх сурвалж: TISMOS мэдээллийн сан, 2021 он.

Ази, Номхон далайн орнуудад дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээний худалдаа, Үйлчилгээний зүйлээр

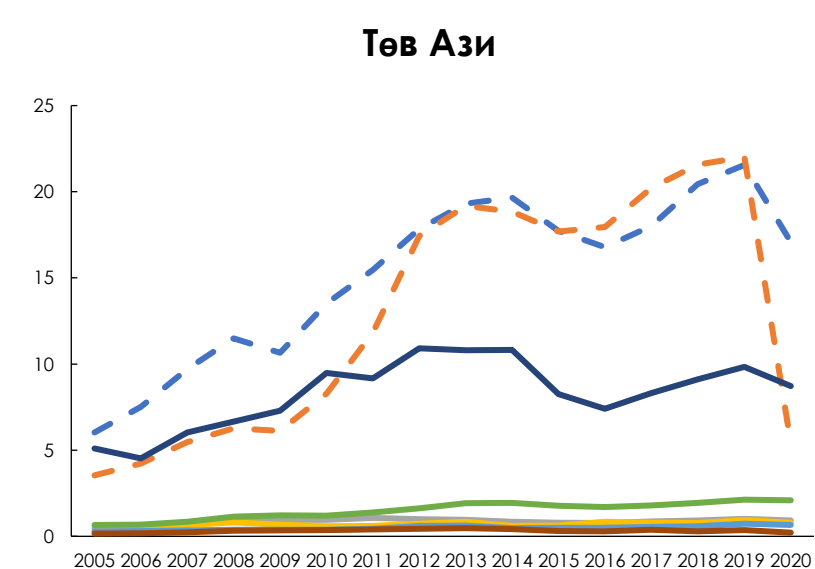
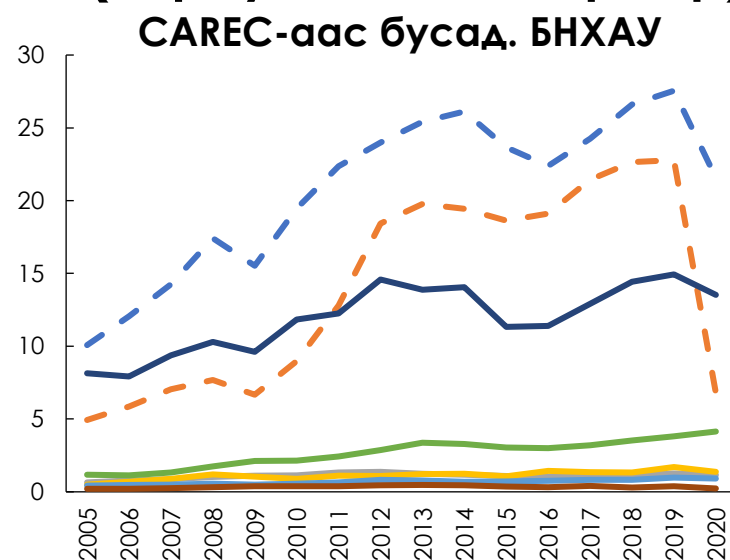
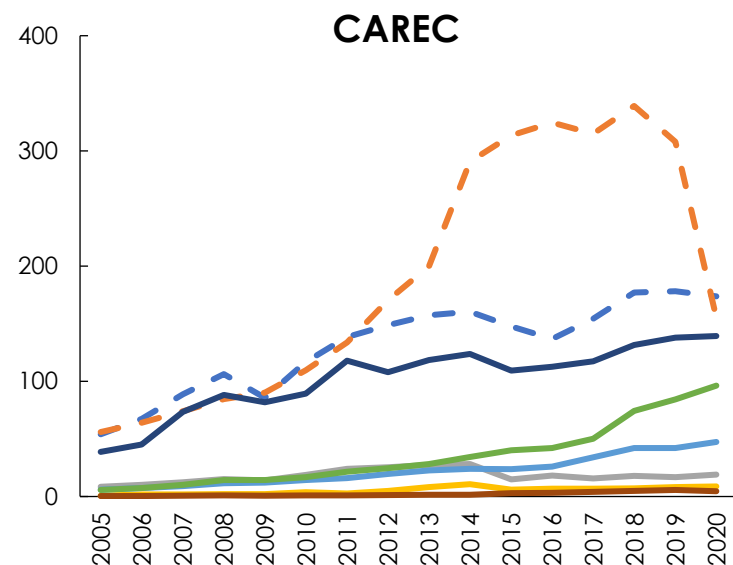
Figure 7.14: Trade in Digitally Deliverable Services in Asia and the Pacific, by Service Item

CAREC (Төв Азийн бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны хөтөлбөр) бүс дэх дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээг тодорхойлох нь

CAREC бүс болон Төв Азийн үйлчилгээний худалдаа, салбараар (тэрбум ам.доллараар)

- SC: Transport
- SG: Financial services
- SJ: Other business services

- SD: Travel
- SH: Charge for the use of intellectual property n.i.e
- SK: Personal, cultural, and recreational services

- SF: Insurance and pension services
- SI: Telecommunications, computer and information services

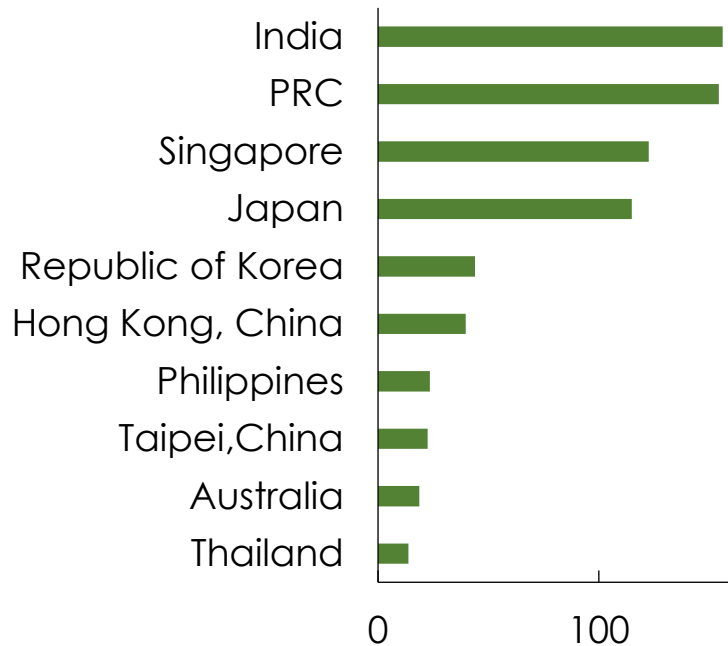
Тайлбар : Тогтмол шугамууд нь дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээг, тасархай шугам нь дижитал хэлбэрээр хүргэх боломжгүй үйлчилгээний зүйлийг илэрхийлнэ.

Эх сурвалж : Эх сурвалж: ДХБ-UNCTAD ашиглан АХБ-ны тооцоолол.

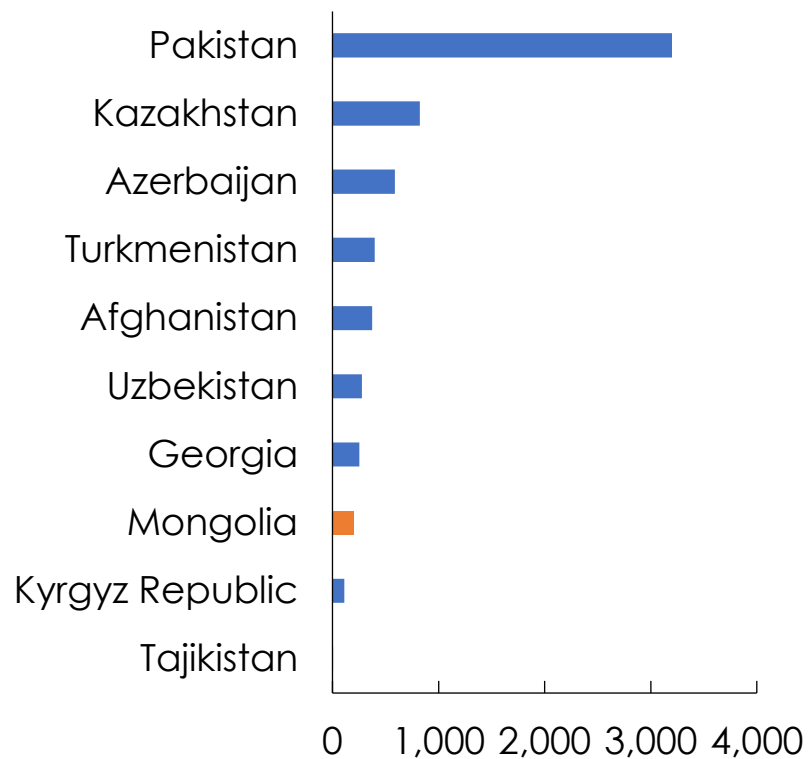
Азийн дижитал үйлчилгээний экспортийн төвлөрөл өндөр хэвээр байна

Ази, CAREC болон Төв Азийн Азийн шилдэг экспортлогчид, 2020 он
(сая ам.доллар)

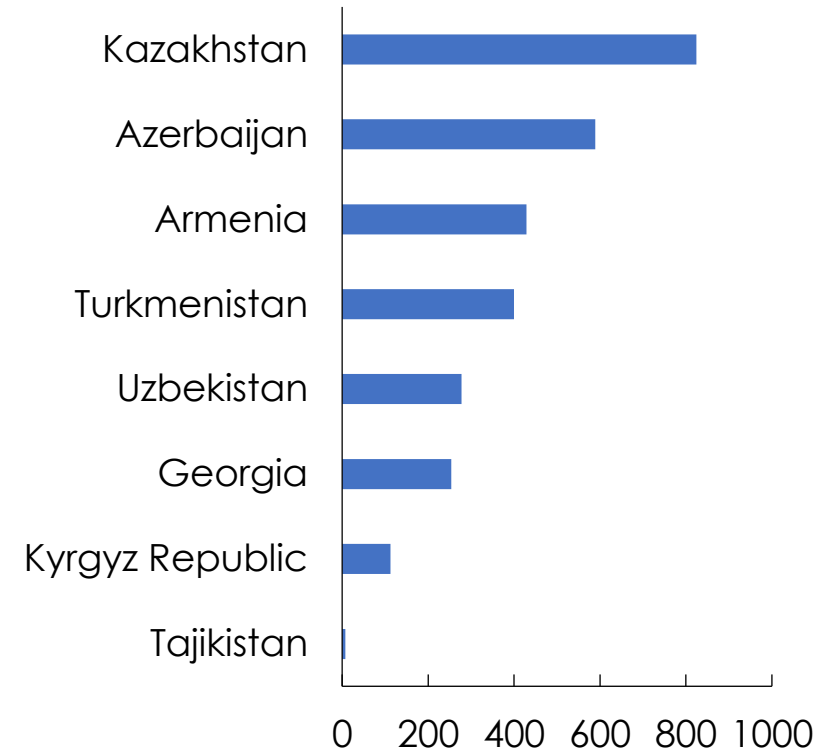
Азийн шилдэг экспортлогчид (тэрбум ам.доллар)

CAREC (БНХАУ-г хасгаад)

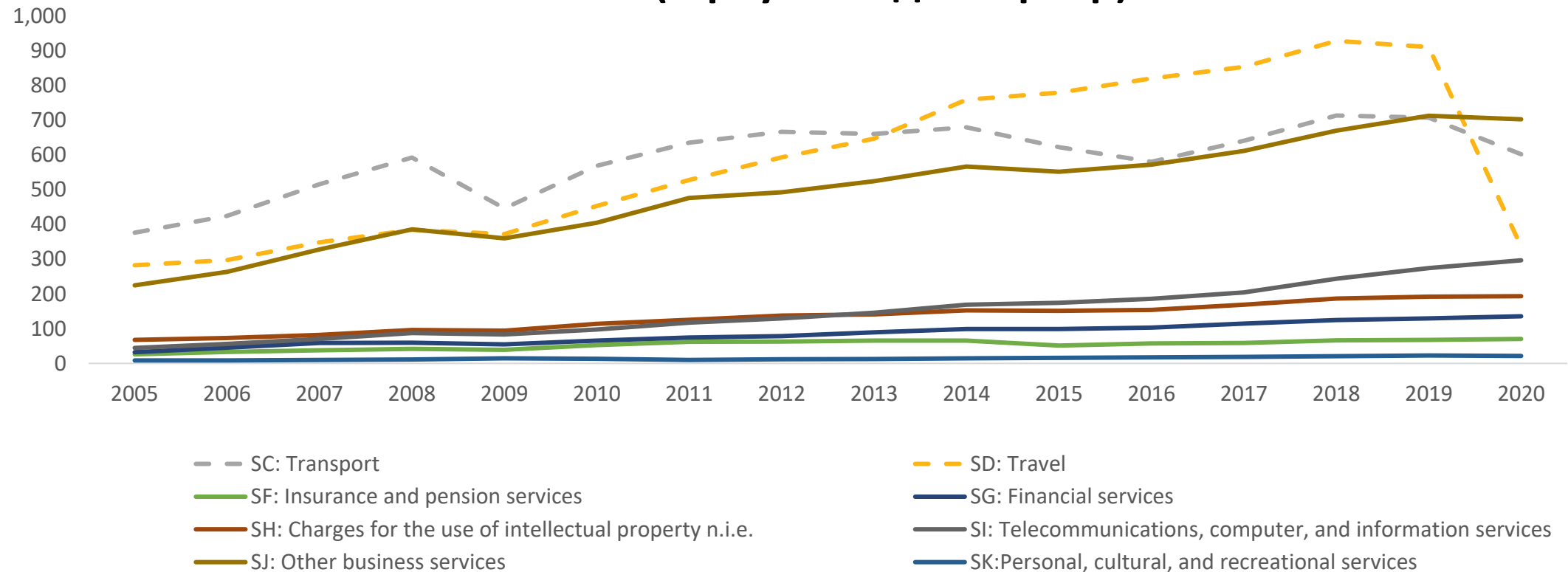

Төв Ази

Дижитал үйлчилгээний худалдаа нь COVID-19 цочролд илүү тэсвэртэй байсан

Ази, Номхон далайн орнуудын үйлчилгээний худалдаа, салбараар
(тэрбум ам.доллараар)

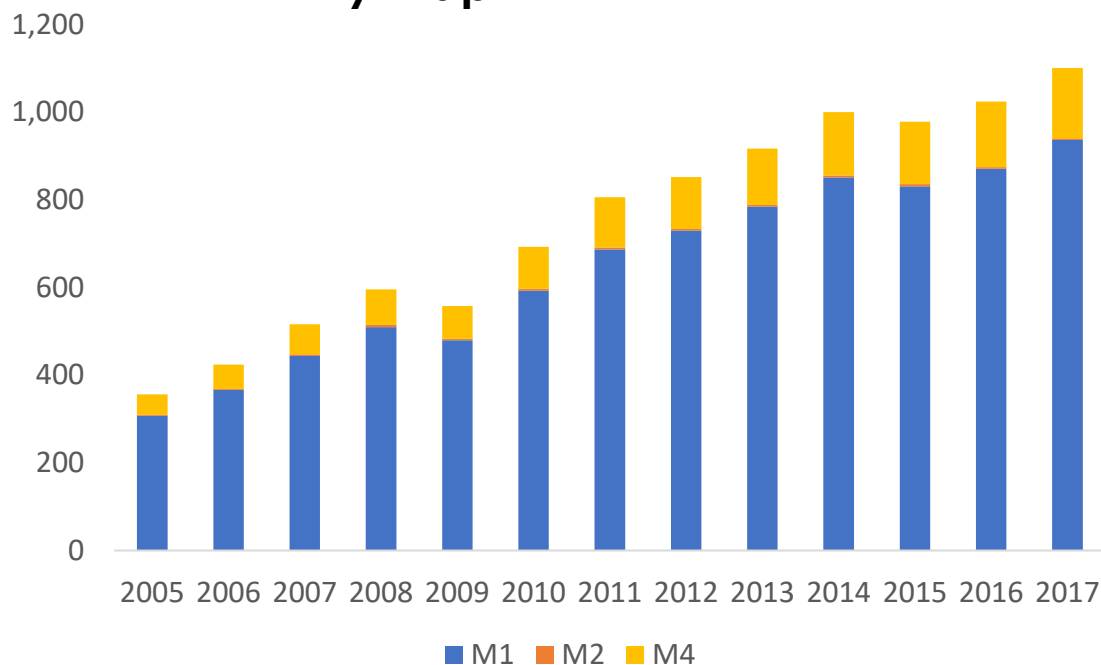
Тайлбар : Тогтмол шугамууд нь дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээг, тасархай шугамууд нь дижитал хэлбэрээр хүргэх боломжгүй үйлчилгээний зүйлийг илэрхийлдэг.

Эх сурвалж : АХБ-ны ДХБ-UNCTAD-ын тооцоолол (2021 оны 7-р сарын 21-нд ашигласан).

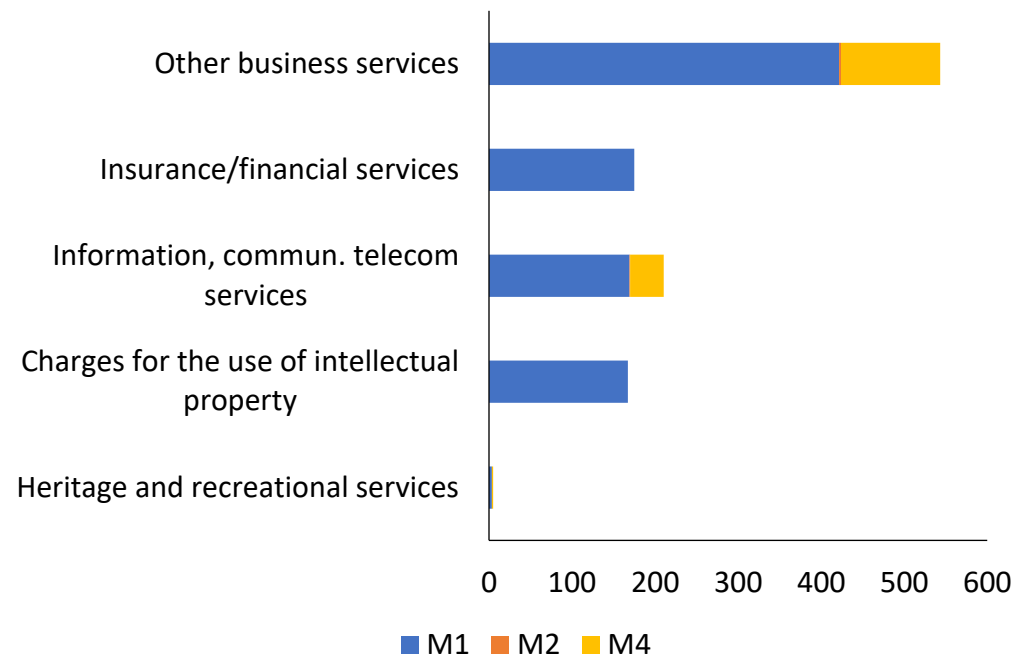
1-р горим нь Азийн дижитал үйлчилгээний худалдаанд ханган нийлүүлэлтийн түгээмэл хэлбэр хэвээр байна

Ази, Номхон далайн орнуудын дижитал үйлчилгээний худалдаа, ханган нийлүүлэлтийн төрлөөр

Ханган нийлүүлэлтийн горимын эзлэх хувиар

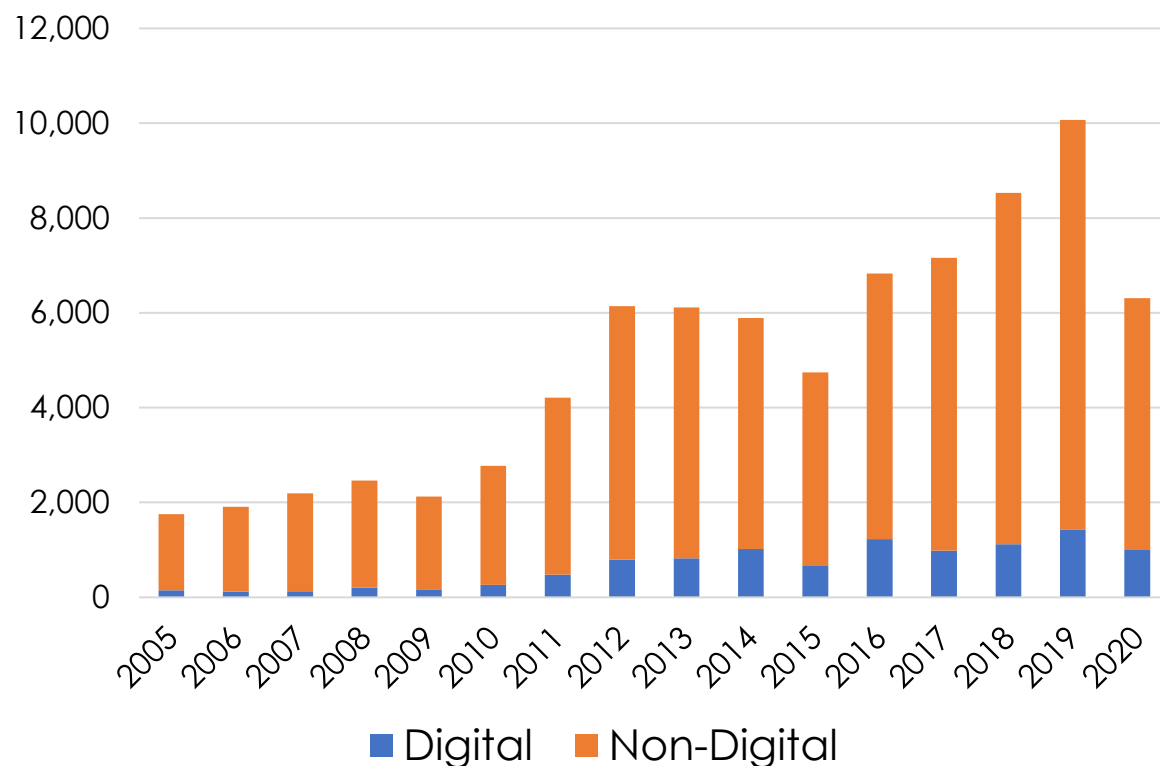
Үйлчилгээний зүйлээр

Эх сурвалж: TISMOS мэдээллийн сан, 2021 он.

Онцлох улс: Монгол

Монгол Улсын дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээний худалдаа (сая ам.доллоо)

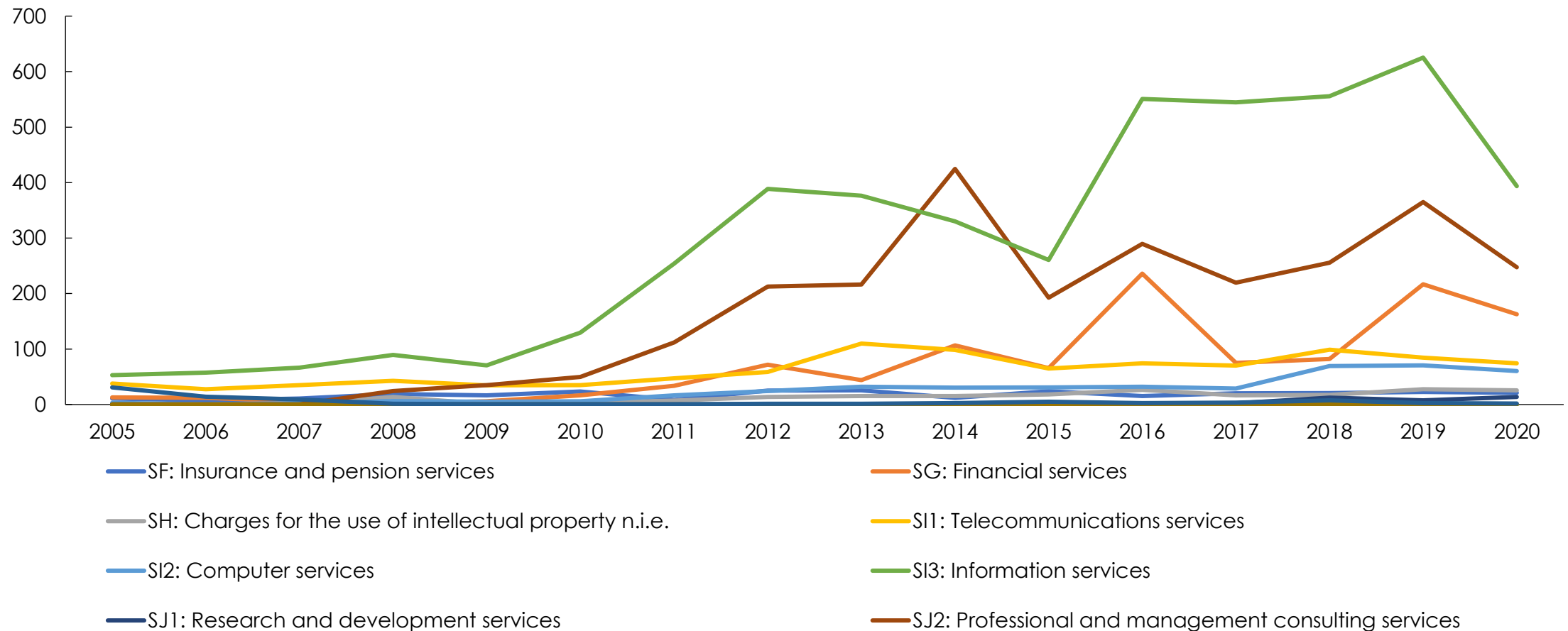
Эх сурвалж : АХБ-ны ДХБ-UNCTAD-ын тооцоолол (2021 оны 7-р сарын 21-нд ашигласан).

- Эндээс харахад нэлээн шинээр бий болсон, ашиглагдаагүй мөн дотоодын зах зээлд голлон анхаарч байгаа салбарын ерөнхий дүр зураг харагдаж байна.
- Цахим худалдааны экосистем нь Монголд дижитал үйлчилгээний импорт, экспортыг нэмэгдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой.

Эх сурвалж: Чанда (2021). Хөгжиж буй Азийн орнуудын дижитал үйлчилгээний худалдаа: Сонгогдсон зургаан эдийн засгийн судалгаа

Монгол улс голчлон Япон, Солонгос зэрэг бүс нутгийн зах зээлд мэдээллийн технологийн үйлчилгээний аутсорсинг хийдэг

Монгол Улсын дижитал хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээний худалдаа, салбараар (сая ам.доллар)

Эх сурвалж : АХБ-ны ДХБ-UNCTAD-ын тооцоолол (2021 оны 7-р сарын 21-нд ашигласан).

ҮНДСЭН ЧИГ ХАНДЛАГУУД

- Asia's trade in digital services has grown rapidly while its global share remained stable and there is room for improving the region's participation relative to developed economies
- Digital services in Asia been fended off the COVID-19 shock well compared to non digital services
- Digital services trade remains highly concentrated in five economies, with East Asia and South Asia driving Asia's expansion
- Most dynamic ДХХҮ service sectors in Asia are other business services and telecommunications, computer and information services.
- Азийн дижитал үйлчилгээний худалдаа хурдацтай өсч, дэлхийн хэмжээнд эзлэх хувь тогтвортой байгаа бөгөөд хөгжингүй эдийн засагтай харьцуулахад бүс нутгийн оролцоог сайжруулах боломж бий.

2-р хэсэг

- **Дижитал үйлчилгээний худалдааг хөдөлгөгчид**

1. ДХХҮ экспортод нөлөөлөх гол хүчин зүйлүүд: Таталцлын хүрээ
2. Өгөгдлийн урсгалын хязгаарлалтын нөлөө

- **Дижитал үйлчилгээний худалдааны эдийн засгийн үр нөлөө**

1. Худалдааг либералчлах, зохицуулалтгүй болгосноор эдийн засагт үзүүлэх нөлөө
2. Дижитал үйлчилгээний худалдааны өрхийн баялагт үзүүлэх нөлөө

- **Дижитал үйлчилгээний худалдааны олон улсын хамтын ажиллагаа**

1. Дэлхийн, бүс нутгийн болон хоёр талын хэлэлцээрийн үүрэг
2. Дижитал үйлчилгээний худалдааг зохицуулах - цаашдын бэрхшээл, бодлогын зөвлөмжүүд
3. Олон улсын татварын хүрээ

Дижитал үйлчилгээний худалдааг Хөдөлгөгчид

- 1. ДХХҮ экспортод нөлөөлөх гол хүчин зүйлүүд:
Таталцлын хүрээ**
2. Өгөгдлийн урсгалын хязгаарлалтын нөлөө

Дижитал үйлчилгээний худалдааг Хөдөлгөгчид

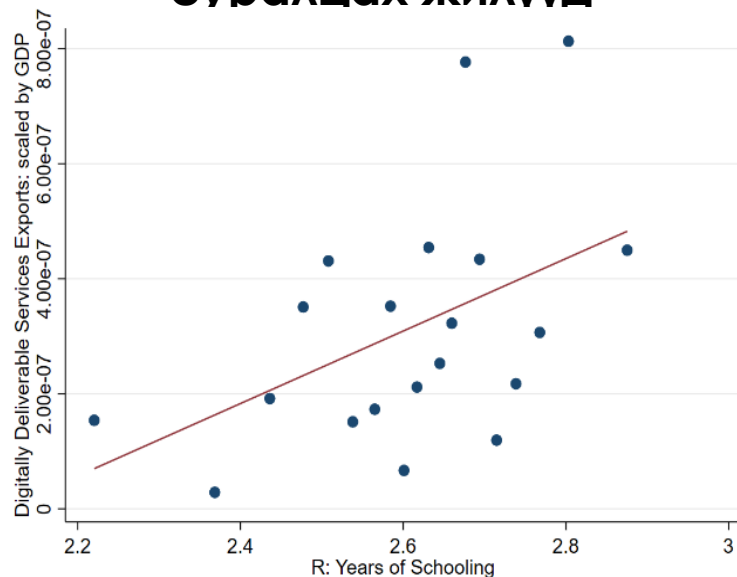
- **Хүний капитал:** дижитал технологийг бүрэн ашиглах техникийн ур чадвар
- **Дижитал холболт:** хүртээмж, чанар, өртөг
- **Хөрөнгө оруулалт:** харилцаа холбоо, дижитал шийдэл
- **Бодлого:** зохицуулалт (өгөгдлийн хязгаарлалт гэх мэт), зохицуулалтыг бууруулах, худалдааг либералчлах (жишээ нь бүс нутгийн худалдааны хэлэлцээр) болон олон улсын хамтын ажиллагаа

ДИЖИТАЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ХУДАЛДААГ ХӨДӨЛГӨГЧИД

■ Хүний капитал :

боловсролын түвшин, тоон технологийг бүрэн ашиглах техникийн ур чадвар

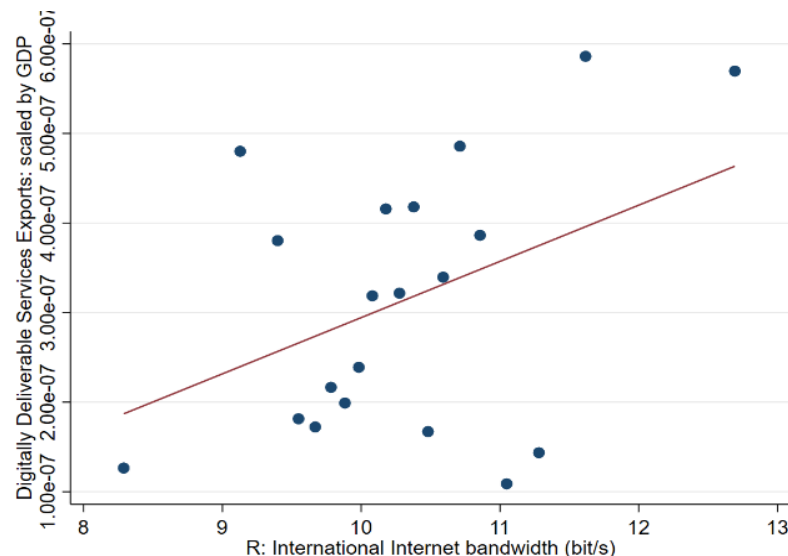
Хүлээгдэж буй сургуульд суралцах жилүүд

■ Дижитал холболт :

хүртээмж, чанар, өртөг, хуваагдал

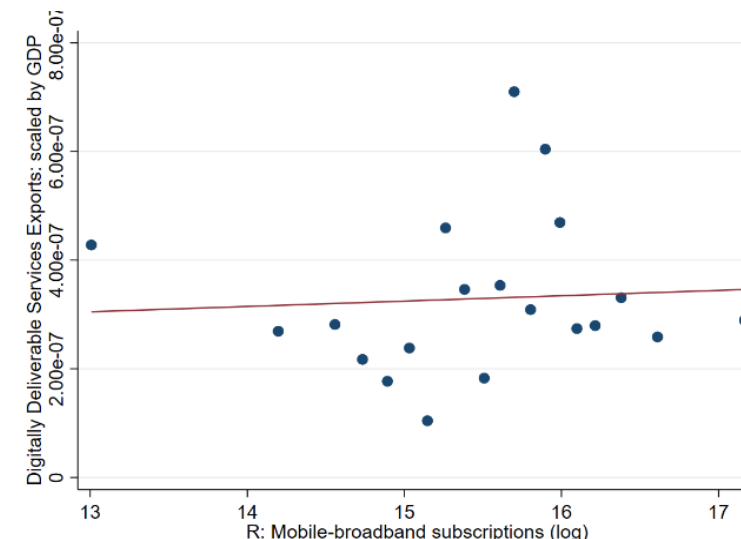
Олон улсын зурвасын өргөн Интернэт хэрэглэгч бүрт (бит/с)

■ Хөрөнгө оруулалт:

харилцаа холбоо, дижитал шийдэл

Гар утасны өргөн зурвас Захиалга

Жич: Утга нь сэтгүүлчдэд зориулагдсан болно.

Эх сурвалж: BATIS болон НҮБХХ-д суурилсан АХБ-ны тооцоо (2021 оны 7-р сард ашигласан)

Ази тивийн ДХХҮ

- **Интернэт холболт:** Азид чухал ач холбогдолтой сүлжээг үр дүнтэй ашиглах; чанар нь Азийн бус орнуудад чухал ач холбогдолтой.
- **Боловсрол ба хөрөнгө оруулалт:** Ази болон Азийн бус орнуудын эдийн засагт чухал ач холбогдолтой (өөр өөр хэмжээнд).
- **Бодлого:** Ази-Номхон далайн болон Азийн бус орнуудын хооронд мэдэгдэхүйц ялгаа байхгүй.

ДХХҮ экспорт

	Ази, Номхон далайн	Ази бус
Сургуульд суралцах дундаж жил	0.1536*** (0.0479)	0.3389*** (0.0557)
Гар утасны өргөн зурвасын захиалга	0.0019*** (0.0003)	0.0003 (0.0004)
Олон улсын интернетийн зурвасын өргөн (бит/с)	0.0007 (0.0007)	0.0028*** (0.0005)
Харилцаа холбооны салбарт хөрөнгө оруулалт хийх	0.0012*** (0.0003)	0.0024*** (0.0004)
Интернет эрх чөлөө	0.0027*** (0.0004)	0.0025*** (0.0004)
RTA дамми хувьсагч	0.0130 (0.0306)	0.0004 (0.0179)
Тогтмол	5.2891*** (0.2926)	4.3834*** (0.3810)
Ажиглалт	20893	91647
Псевдо R-дөрвөлжин	0.992	0.993
Рамси тест: Проб > чи2	0.786	0.934

Экспортлогч-жил, Импортлогч-жил, Хоёр талын тогтмол нөлөөлөл багтсан. S стандарт алдааг хаалтанд улс-хосоор бүлэглэсэн; *** p < 0.01, ** p < 0.05, * p < 0.10

Дижитал үйлчилгээний худалдааг хөдөлгөгчид

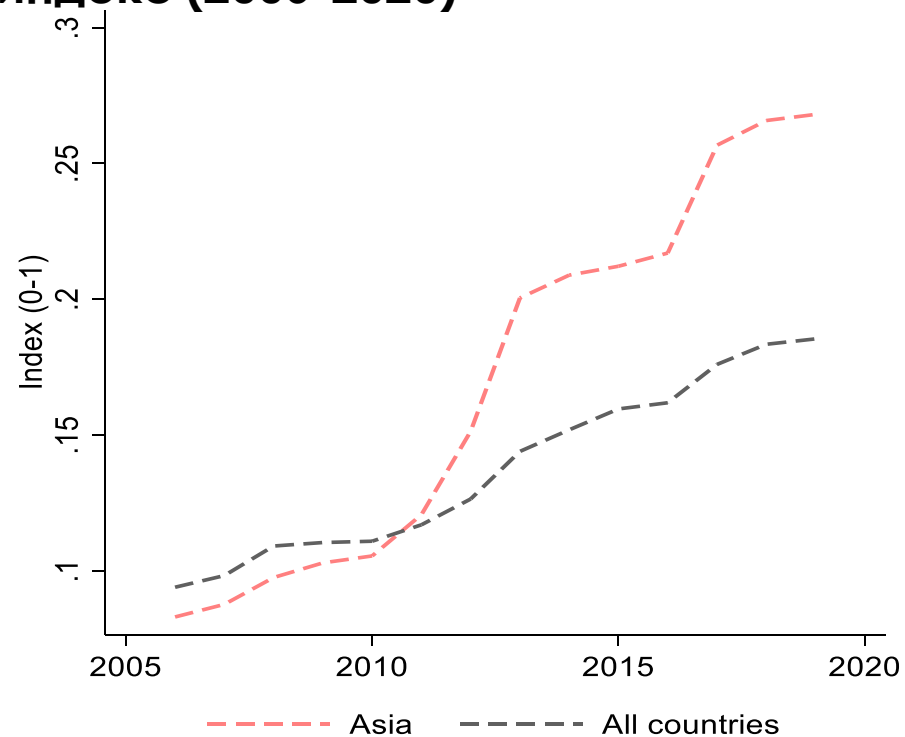
1. ДХХҮ экспортод нөлөөлөх гол хүчин зүйлүүд: Таталцлын хүрээ
- 2. Өгөгдлийн урсгалын хязгаарлалтын нөлөө**

Ази тивийн мэдээллийн хязгаарлалт ба хязгаарлагдмал байдал

- Дижитал үйлчилгээний худалдаа нь улс хооронд өгөгдөл дамжуулахаас хамаардаг
- Өгөгдөлтэй холбоотой бодлогын ангилал
  1. Өгөгдлийг нутагшуулах бодлого (DL)
  2. Дотоодын өгөгдөл хадгалалтын шаардлага (LS)
  3. Нөхцөлт өгөгдлийн урсгалын горим (CF)
- Азийн орнуудад ашигладаг өгөгдлийг нутагшуулах арга хэмжээний эзлэх хувь дэлхийн бусад орнуудаас (70%) их байна.

Ази, дэлхийг хамарсан хил дамнасан арга хэмжээний өгөгдлийн бодлогын индекс (2006-2020)

Өгөгдлийн хязгаарлалтын нөлөө

- Дижитал үйлчилгээний худалдаа нь улс хооронд өгөгдөл дамжуулахаас хамаардаг
- Өгөгдөлтэй холбоотой бодлогын ангилал
  1. Өгөгдлийг нутагшуулах бодлого (DL)
  2. Дотоодын өгөгдөл хадгалалтын шаардлага (LS)
  3. Нөхцөлт өгөгдлийн урсгалын горим (CF)
- Азийн орнуудад ашигладаг өгөгдлийг нутагшуулах арга хэмжээний эзлэх хувь дэлхийн бусад орнуудаас (70%) их байна..

Хил дамнасан мэдээллийн хязгаарлалтын нөлөөллийн Үр дүнгийн хураангуй

		Дижитал үйлчилгээний импорт			
		Ерөнхий	DL	LS	CF
Салбарууд/Бүс нутаг		Лавлагаа: Дижитал бүс			
ДИЖИТАЛ	Дэлхий	-14%			
	Ази бүс	-9%	-0.6% ^а	-24%	-8%
	Asia	-70%	-94%	-29%	-45%

а = статистикийн хувьд ач холбогдолгүй; DS = Харилцаа холбоо, Компьютер, Мэдээлэл, Даатгал, Санхүү.

Дижитал үйлчилгээний худалдааны ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮР НӨЛӨӨ

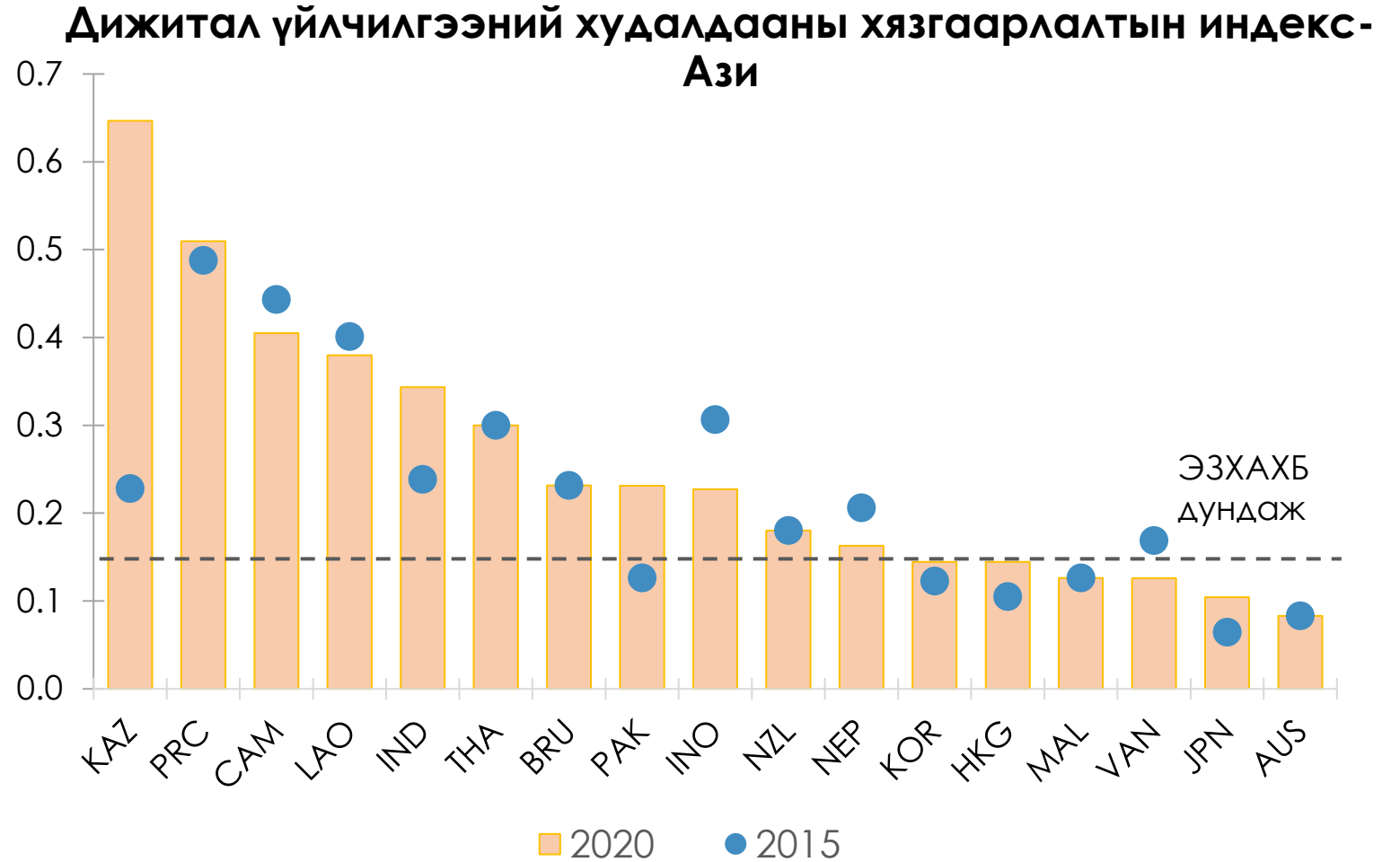
- 1. Худалдааг либералчлах, зохицуулалтыг бууруулснаар бий болох ЭДИЙН ЗАСГИЙН НӨЛӨӨ**
2. Дижитал үйлчилгээний худалдааны өрхийн баялагт үзүүлэх Нөлөө

Бодлого: зохицуулалтыг бууруулах, худалдааг либералчлах

- Зохицуулалт (жишээ нь. Өгөгдлийн хязгаарлалт)
- Худалдааг либералчлах (жишээ нь. Бүс нутгийн худалдааны хэлэлцээрүүд)
- Олон улсын хамтын ажиллагаа (жишээ нь: харилцан хүлээн зөвшөөрөх зохицуулалт †)

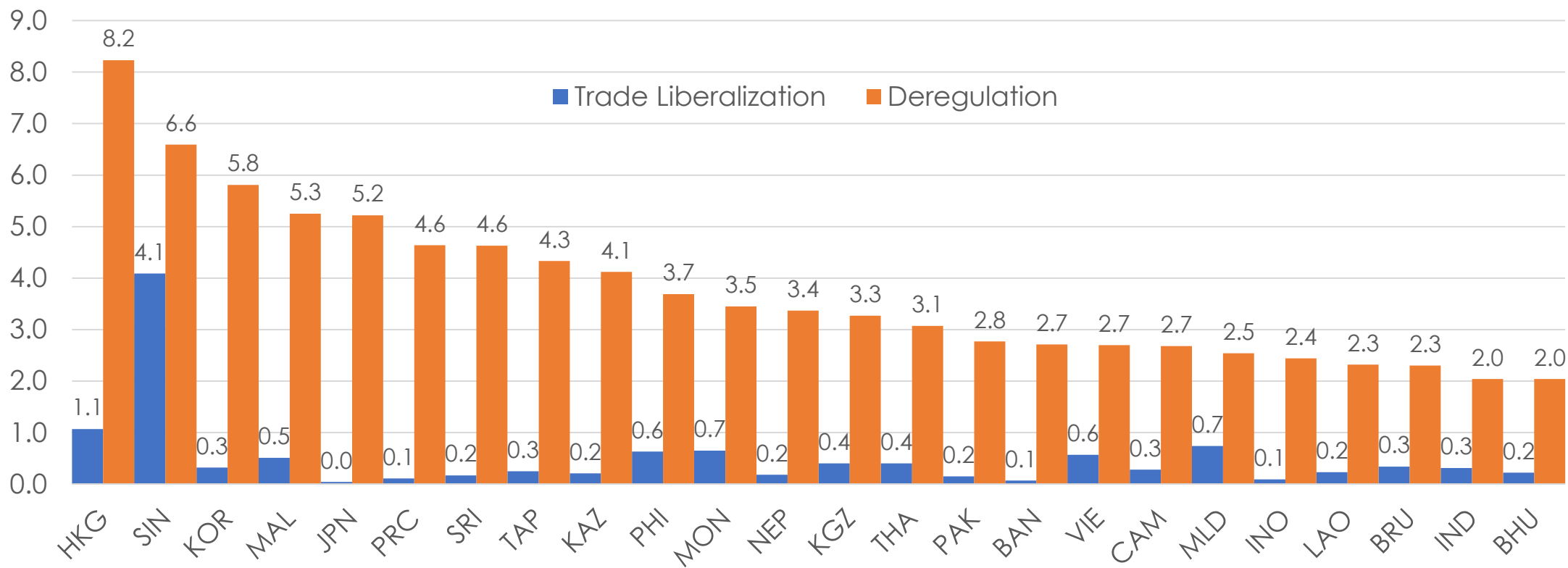
Эх сурвалж: OECD.

Арга зүй

- 2019 оны АХБ-ны MRIOT дээр суурилсан тоон ерөнхий тэнцвэрийн загвар.
- **Хоёр боломжит нөхцөл байдлын симуляци:** Дижитал хэлбэрээр хүргэсэн үйлчилгээний салбаруудын их хэмжээний худалдааны зардлыг бууруулах
  - ❖ **Сценари 1 (Худалдааг чөлөөлөх):** Олон улсын худалдааны зардлыг 10%-иар бууруулна (үндэсний зардал өөрчлөгдөөгүй).
  - ❖ **Сценари 2 (Зохицуулалтыг бууруулах):** Олон улсын болон дотоод худалдааны зардлыг 10%-иар бууруулна.
- Худалдааны урсгал, нийт бодит орлого, олон улсын ханган нийлүүлэлтийн сүлжээний холболтод үзүүлэх нөлөө.

Азийн эдийн засгууд худалдааг либералчлах хувилбартай харьцуулахад зохицуулалтыг бууруулснаар бодит орлого мэдэгдэхүйц нэмэгдэнэ гэж тооцоолж байна.

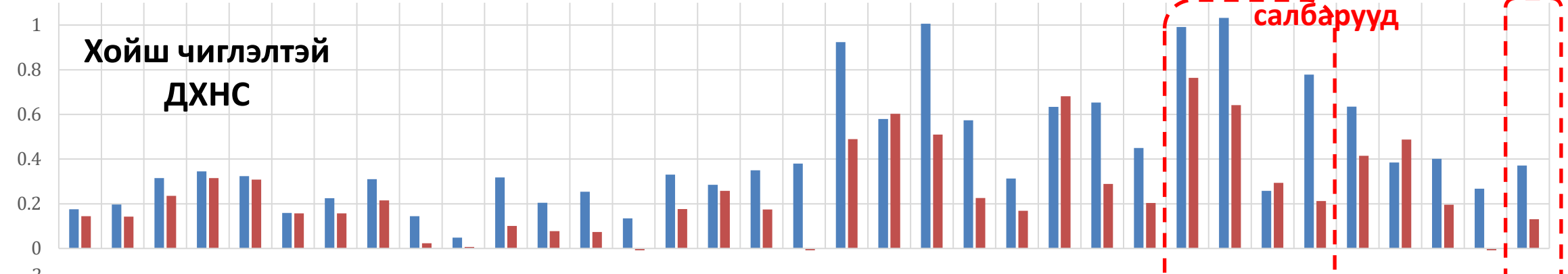
Эдийн засаг дахь бодит орлогын боломжит өөрчлөлт, суурь үзүүлэлтийн хувь

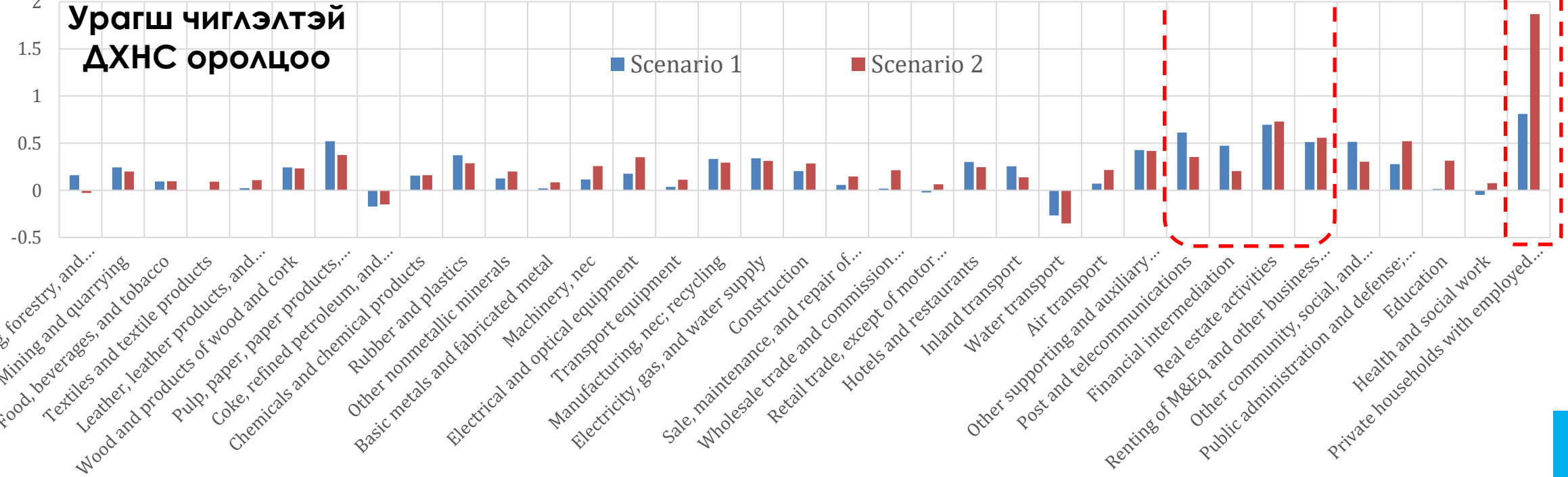
Дэлхийн ханган нийлүүлэлтийн сүлжээний (ДХНС) урагш ба хойш чиглэсэн холбоосууд (нийт экспортын%) салбараар, Ази доторх, суурь үзүүлэлтээс гарсан хувийн өөрчлөлт

ДХХУ шокт өртсөн салбарууд

Хойш чиглэлтэй ДХНС

Урагш чиглэлтэй ДХНС оролцоо

Дижитал үйлчилгээний худалдааны ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮР НӨЛӨӨ

1. Худалдааг либералчлах, зохицуулалтыг бууруулснаар бий болох ЭДИЙН ЗАСГИЙН НӨЛӨӨ
- 2. Дижитал үйлчилгээний худалдааны өрхийн баялагт ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ**

Дижитал үйлчилгээний худалдааны олон улсын хамтын ажиллагаа

1. Дэлхийн, бүс нутгийн болон хоёр талын хэлэлцээрийн үүрэг

2. Дижитал үйлчилгээний худалдааг зохицуулах – бусад гол асуудлууд, бодлогын зөвлөмжүүд

3. Олон улсын татварын тогтолцоо

Олон улсын дүрэм журам

Дэлхийн худалдааны байгууллага

- ДХБ-ын одоогийн хууль эрх зүйн хүрээнд дижитал худалдааны зохицуулалтын үндсэн үүрэг хариуцлагыг **ТХЕХ Телеком Хавсралтаас** үзэж болно.

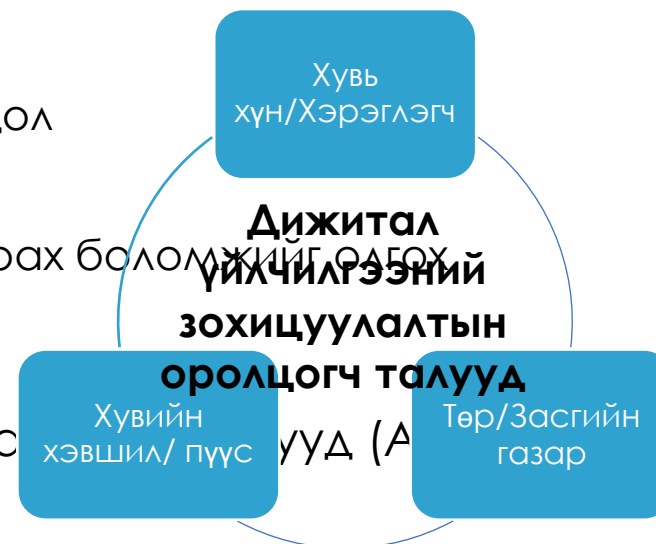
Үйлчилгээ ханган нийлүүлэгчдэд боломжийн, ялгаварлан гадуурхаагүй нөхцөлөөр нийтийн харилцаа холбооны тээврийн сүлжээ, үйлчилгээнд нэвтрэх, ашиглах боломжийг олгоно."

- Гурван гол асуудал:**

- Ангилал:** бараа эсвэл үйлчилгээний худалдаа? Хилийн арга Хэмжээ vs. дотоодын зохицуулалтын онц чухал практик ач холбогдол
- Либералчлалын түвшин:** "байхгүй" -ээс "чөлөөлөх" хүртэл
- Хамаарахгүй зүйлс:** ДХБ-ын гишүүдэд худалдааны үүргээсээ ухрах боломжийг сагах

Бүс нутгийн худалдааны хэлэлцээрүүд

- Худалдааны гэрээнд тусгагдсан гурван үндсэн бие даасан сэдэв (Ази-Төв, Ази-Европын холбоо, БНХАУ, Европын холбоо)
- Төрөл бүрийн тэргүүлэх чиглэлтэй оролцогч талуудын ашиг сонирхлыг тэнцвэржүүлэх

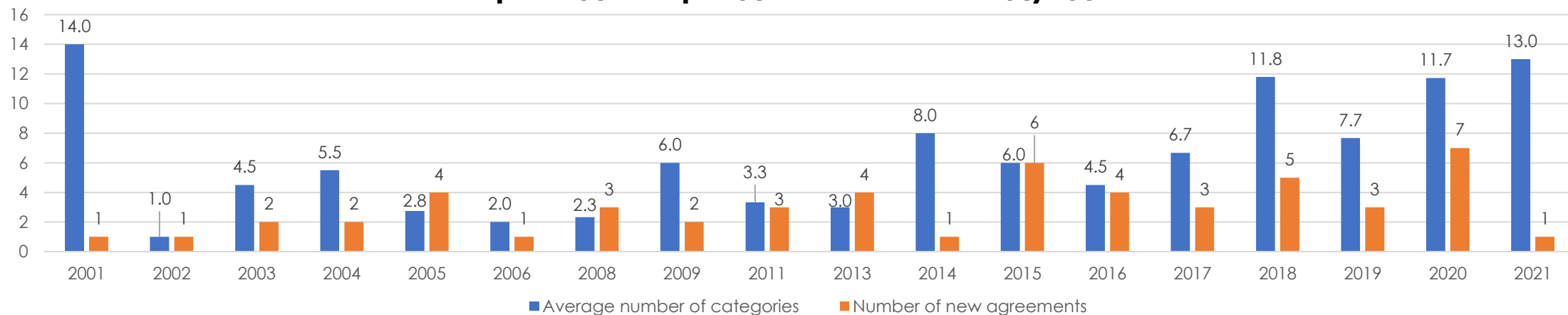
Хөгжиж буй Ази тивийн худалдааны хэлэлцээрүүдийн “Тоон заалтууд”

Ангилал	Заалтууд
<p>Худалдааг хөнгөвчлөх Дижитал худалдааг ерөнхийд нь хөнгөвчлөх орчныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн заалтууд . Эдгээр заалтууд нь дижитал худалдааны үйл ажиллагааг жигд явуулахад шаардлагатай зохицуулалт, технологийн орчныг бүрдүүлдэг бөгөөд энэ нь дижитал үйлчилгээний худалдааг явуулах үндэс суурийг бүрдүүлдэг.</p>	<p>Гаалийн татвар Дижитал бүтээгдэхүүнийг ялгаварлан гадуурхахгүй байх Дотоодын цахим гүйлгээний хүрээ Цахим баталгаажуулалт Цахим гарын үсэг Цаасгүй худалдаа</p>
<p>Бизнесийг идэвхжүүлэх Дижитал үйлчилгээ үзүүлэгчдийн арилжааны болон зохицуулалтын ачааллыг багасгах заалтууд. Эдгээр заалтууд нь дижитал үйлчилгээний худалдааны фирмүүдэд тулгарч буй хамгийн нийтлэг зохицуулалтын болон арилжааны саад тотгоруудад төвлөрдөг. Эдгээр саад тотгорыг арилгаснаар дижитал үйлчилгээ нь улс орон даяар илүү чөлөөтэй нэвтэрч, өөр өөр зах зээл дээр цуглуулсан мэдээллээр асар их хэмжээний эдийн засгийг бий болгоно.</p>	<p>Цахим худалдааны интернетэд нэвтрэх, ашиглах Мэдээллийн чөлөөт урсгал Өгөгдлийг нутагшуулахыг хориглох Эх кодыг албадан шилжүүлэхийг хориглох Засгийн газрын нээлттэй мэдээлэл Онлайн хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах</p>
<p>Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах Хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалахад чиглэсэн зохицуулалт . Хэрэглэгчдийн санаа зовоосон гол асуудлуудыг шийдвэрлэснээр эдгээр заалтууд нь тоон үйлчилгээний худалдаанд хэрэглэгчдийн итгэлийг нэмэгдүүлж, улмаар хэрэглэгчдийн дунд дижитал үйлчилгээний хүртээмжийг шууд бусаар нэмэгдүүлдэг.</p>	<p>Нууцлал ба хувийн мэдээллийн хамгаалалт Хүсээгүй арилжааны цахим мессеж</p>
<p>Зохицуулалтын бие даасан байдал Засгийн газрын зохицуулалтын бие даасан байдлыг хадгалах. Эдгээр заалтууд нь дижитал худалдааны бүлэгт заасан янз бүрийн үүрэг хариуцлагатай нийцэхгүй байж болох ч нийгмийн бодлогын янз бүрийн зорилтуудыг шийдвэрлэхэд шаардлагатай орон зайг засгийн газруудад</p>	<p>Кибер аюулгүй байдал Үл хамаарах зүйл Хамтын ажиллагаа Маргаан шийдвэрлэх</p>

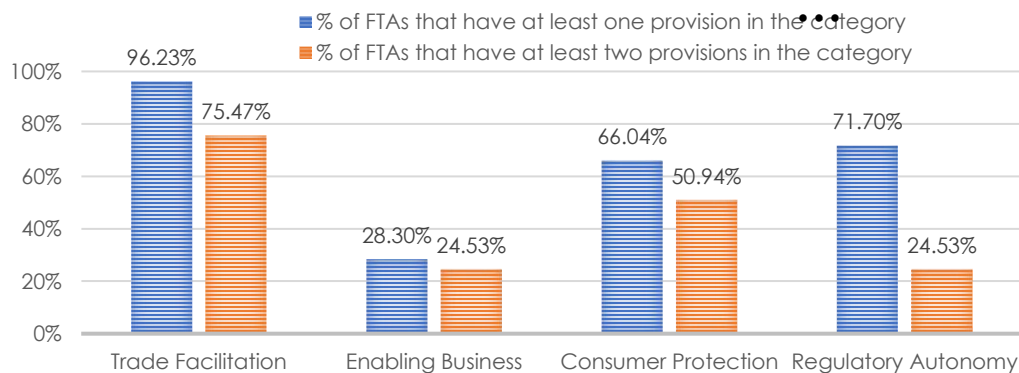
Сүүлийн хэдэн арван жилд гэрээний тоо болон дижитал заалтуудын тоо хоюулаа нэмэгдэж байна

Шинэ гэрээнд хамрагдсан ангиллын дундаж тоо

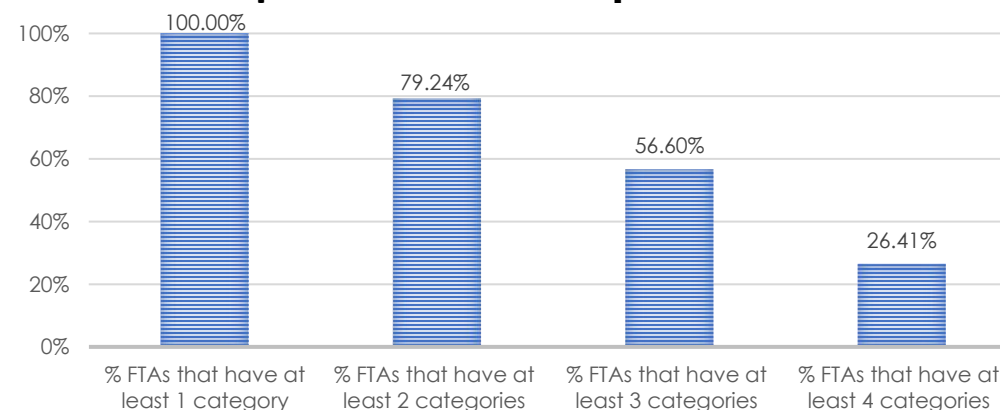

ЧХХ-ийн хувь ...

... ангилал тус бүрд дор хаяж нэг заалт

... бүх ангилалд дор хаяж нэг заалт

Дижитал үйлчилгээний худалдааны олон улсын хамтын ажиллагаа

1. Дэлхийн, бүс нутгийн болон хоёр талын хэлэлцээрийн үүрэг
- 2. Дижитал үйлчилгээний худалдааг зохицуулах нь - цаашдын бэрхшээл, бодлогын зөвлөмжүүд**
3. Олон улсын татварын хүрээ

Дотоодын зохицуулалт

Үйлчилгээний зохицуулалт

Ил тод байдал

Зохицуулалтыг бууруулах

Мэргэшлийн шаардлага, журам

Техникийн стандартууд

Лицензийн шаардлага

Дотоодын зохицуулалт дахь олон улсын хамтын ажиллагаа

Бие биенээ хүлээн зөвшөөрөх гэрээ

Кибер аюулгүй байдал

Дижитал үйлчилгээний худалдааны гүйлгээний аюулгүй байдал – кибер гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх

Нууцлал, бүрэн бүтэн байдал, мэдээллийн хүртээмж

Хууль ёсны бодлогын зорилтууд протекционизмын эсрэг үү?

ДС болон ДГХБО-д зохих зохицуулалтын тогтолцоо дутмаг, хүний болон санхүүгийн чадавхи

дэмл

Ижил төстэй эдийн засагтай орнуудын албан ёсны (жишээлбэл, ДХБ-ын олон талт хэлэлцээр) эсвэл албан бус хамтын ажиллагааны зохицуулалт (жишээлбэл, санамж бичиг)

БОДЛОГЫН ЗӨВЛӨМЖҮҮД

- Дэмжих:
  - ❖ Бүс нутгийн худалдааны хэлэлцээрийн холбогдох заалтуудын хувьд **илүү бат үүрэг амлалт ба өргөтгөсөн хамрах хүрээ.**
  - ❖ **Маргаан шийдвэрлэх журам ба хязгаарлагдмал тооны үл хамаарах зүйлүүд.**
- Зах зээлийн либералчлалыг бүс нутгийн түвшинд **Бүс нутгийн худалдааны хэлэлцээр** ба/эсвэл **Шууд цахим хандалтаар** дамжуулан хэрэгжүүлэх.
- Хөгжиж буй орнуудын үйлчилгээний хувьд **харилцан хүлээн зөвшөөрөх гэрээг** боловсруулах
  - ❖ Жишээ нь. ижил төстэй зохицуулалтын тогтолцоотой улс орнууд Бүс нутгийн худалдааны хэлэлцээрийг өргөн хүрээнд өргөжүүлэхийн өмнө эхлээд хоёр талын болон бүс нутгийн түвшинд боловсруулж болно.
- Үүний зэрэгцээ цахим худалдаа, үйлчилгээний дотоодын зохицуулалтын хүрээнд Хамтарсан мэдэгдлийн санаачилгуудаар дамжуулан ДХБ-ын олон талт хэлэлцээнд нэгдэх боломжийг судлах.

Дижитал үйлчилгээний худалдааны олон улсын хамтын ажиллагаа

1. Дэлхийн, бүс нутгийн болон хоёр талын хэлэлцээрийн үүрэг
2. Дижитал үйлчилгээний худалдааг зохицуулах - цаашдын бэрхшээл, бодлогын зөвлөмжүүд

3. Олон улсын татварын тогтолцоо

Олон улсын татварын шинэ дүрэм, дижитал үйлчилгээ: Азийн эдийн засагт үзүүлэх нөлөө

Татварын орлого

- Хууль эрх зүйн хүрээнд өөр өөр нөлөөлөл
- Татварын өндөр баталгаа, тогтвортой байдал
- Импортын дижитал үйлчилгээнд НӨАТ/Бараа ба үйлчилгээний татвар суутгах хандлага

Худалдаа

- Нэг талын арга хэмжээ, тариф эсвэл худалдаанд учирч буй бусад саад бэрхшээлийн эрсдэл
- Ирээдүйн маргаанаас урьдчилан сэргийлэхийн тулд татвар болон ДХБ-ын дүрэм хоорондын уялдаа холбоо

Нийцэл

- Дотоодын болон олон улсын хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай
  - Татварын удирдлагын удирдлага, фирмийн мэдээлэл цуглуулах
- Зохицуулалт 2023 онд хүчин төгөлдөр болно

Өрсөлдөөн / ГШХО

- Гадаад, дотоодын үйлчилгээ үзүүлэгчдийн хооронд тэгш өрсөлдөөнийг хангах
- 2-р тулгуурыг хэрэгжүүлсний дараа татварын хөнгөлөлттэй дэглэмийг өөрчлөх шаардлагатай байж магадгүй

БОДЛОГЫН ЗӨВЛӨМЖҮҮД

- Хүний капитал (тоон чадавхи), МХХТ-ийн дэд бүтэц, холболтод оруулсан хөрөнгө оруулалт
  - Үйлчилгээний салбарын зохицуулалтыг бууруулах, худалдааг либералчлах
  - Өгөгдлийн хамгаалалт/нууцлал ба өгөгдлийн урсгалыг тэнцвэржүүлэх
  - Бүс нутгийн худалдааны хэлэлцээр болон Дижитал эдийн засгийн түншлэлийн гэрээгээр дамжуулан ил тод, шударга, уялдуулсан зохицуулалт, татвар, либералчлалын төлөөх олон улсын хамтын ажиллагаа
  - Байж болох ялгавартай нөлөөлөл ба буулт хийх, жишээлбэл чадварлаг болон мэргэжилгүй ажилчид эсвэл хот ба хөдөө орон нутагт.
- Нийгэм даяар дижитал үйлчилгээний өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, дижитал ялгаа, түгээлтийн нөлөөллийг шийдвэрлэхэд засгийн газрын үүрэг

Асуулт, хариулт

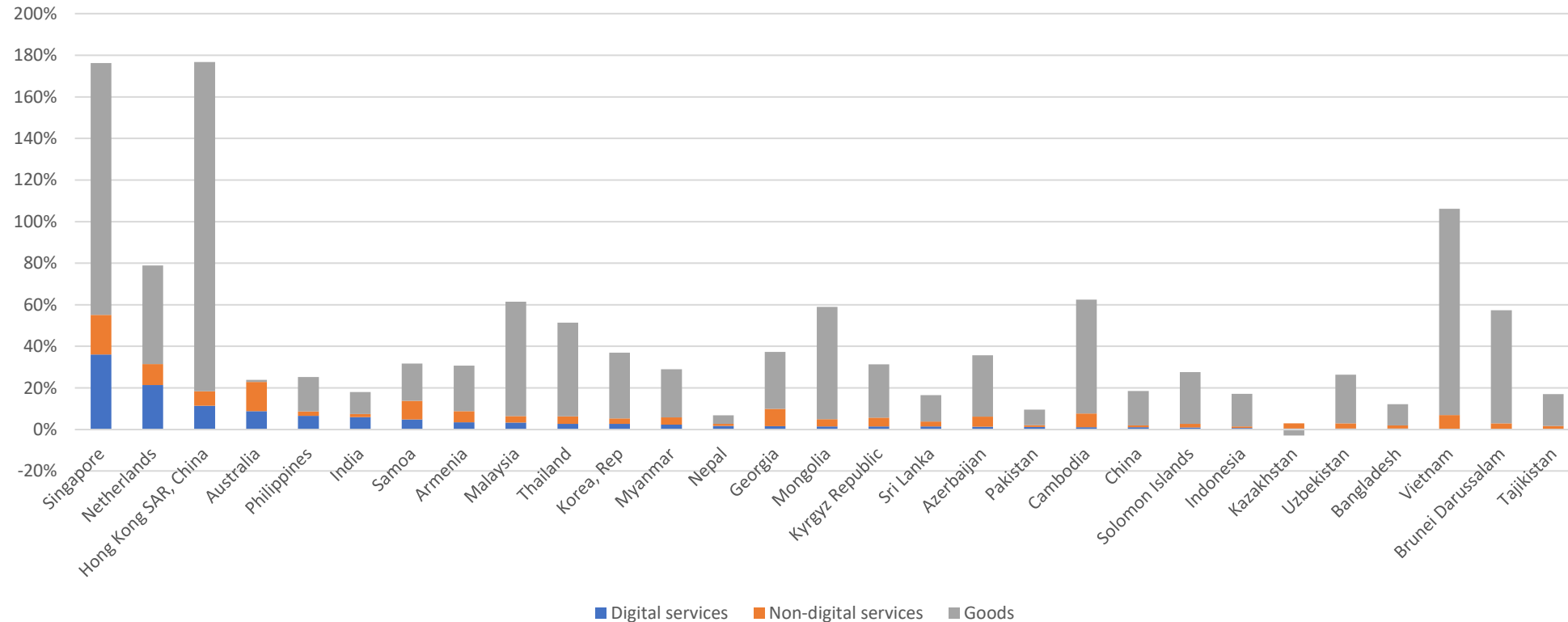

Хавсралтууд

Сонгогдсон эдийн засгуудын үйлчилгээний худалдаанд оролцох оролцоо

Бараа, үйлчилгээний экспорт (ДНБ-д эзлэх хувь), 2020 он

Эх сурвалж: Дэлхийн хөгжлийн үзүүлэлт, ДХБ-НҮБХХБХ-ын үйлчилгээний худалдааны статистик, 2021 он.

